

Neeme Järvi ja Robert Kasemägi (lk 12-13)

SEP 26 '95

10:55 PM

NEEME JARVI

1 313 882 1897

Page 2

Minifax
(313) 882 1897

011 372 2 682 544

Schritter
1995
26. sept
/ Nr. 10/1995.
Hind 4.95

To Robert Kasemägi

Kulla Robert!

Kuulsin et härra Vähi oli Muusika Akadeemia ehitamise seisma jäänud. See, ei maha minu pähe, kuidas võivad need (riigikogu liikmed) olla nii kultuuriväeselt mõtlevad inimesed. Kuidas ikka Eesti Rahvas on niisugused valinud. Eesti Muusika on kõige suurem Eesti nimetegija maailmas ja sinu niisugune suhtumine. Mui noortel pole kuusagi õpuda Muusikat. Maya on portelihalendas olukorras - keet linna. Alustasin oma sihtkapitali, et ohutada Riiki kaasa looma. Paratav, et see on neil kurgus küle - see Muusika Akadeemia. Igatahes - minna küle Eesti ja peatama enam ei tule, enne kui Akadeemia ei ole katus peal! Kuidagi vastu hakkab.

Aga on vaja arutada ning leida väljapääs aga mitte külmaet asja seisma panna. Kähja, et Muusika on nii kauge ja ebatähtis asi mere riigitegelustele. Väimupimedus on üks kole asi ja mõniti sestane, on kah ües raske nähtus. Oskab üksteisele jalga ette panna!!!
Tervitades
Neeme
Aga ooper? ja Oilmepuu!

Robert Kasemägi vastas sellele järgmise faksiga:
Tallinnas, 26. sept. 1995
Kallis Neeme! Sain kätte Sinu faksi. Väga head ja õiged sõnad. Sa toetad meie püüdlusi. Otsustasin selle avalikustada Muusikalehes

(usun, et lubad). Ehk õnnestub ühisel jõul murda läbi vaimupimedusest ja jõuda tõepoolest Euroopasse. Aitäh Sulle!
Kuulsin Paavo edukast esinemisest Los Angelese orkestriga Hollywoodi Bowlis. Rõõm temast. Soovin edu Kristjanile -

Michigani Ülikooli dirigeerimise eriala värskete tudengile.
Olen terve, ilmad on sügisesed, õhtud pikad ja linn pimedavõitu.
Tervitusi ja edukaid kontserte.

Robert

MATI PALM "Joonase"-turneest

Teos

Kuidas hindate "Joonast"?

Võime uhked olla, et eesti soost mees on kirjutanud sellise suure ja võimsa loo, samal ajal kui naabritel midagi niisugust pole.

Meil on neid muide isegi kaks tükki olemas. Muusikainimesed vast mäletavad veel Gennadi Podelski "Maailma hääle" ettekannet, kus osalesid ka 4 või 5 koori, sümfooniaorkester, palju soliste.

Kvaliteedilt on muidugi Tobiase suurteos Podelski omast tunduvalt üle. Ta on hästi efektselt ja kontrastselt kirjutatud. Mõlemad osad lõpevad suure tõusuga ja publik on läinud sellega kaasa.

Tobias kirjutas ta ju viies pildis.

Aga Järvi juhatusel kantakse see ette kahes osas. Ja see tõlgendus ei lähe ka mitteasjatundjatele, tavainimestele - nii palju kui ma olen nendega rääkinud - pikaks ega igavaks. Veidi kahju ainult, et see lugu on võõras, mitte meie oma eesti keeles.

Seda paremini teda vast Euroopas mõistetakse.

Suurrahva keeles kirjutatul on muidugi paremad eeldused suurde muusikamaailma läbi murda. Saksa keele alal on tal muidugi oma pluss. Aga mind huvitab väga, kuidas seda vastu võetakse Moskvas ja Peterburis, kus on väga head kontserdisaalid ja palju näinud publik. Üldiselt on aga seal suurvorme alati hästi vastu võetud, ma olen käinud seal Neeme Järviga Bachi, Händelit, Berliozit esitamas. Need on maailmamuusika kullafondist. Kuidas aga võetakse seal vastu tundmatu samuti internatsionaalses keeles kirjutatud eesti autori teos, kus põhjamaist hõngu on vähe tunda? Erinevalt näiteks Griegist, kus põhjamaine kargus kumab läbi ka kõige emotsionaalsemates kohtades. Sibeliusel on samuti põhjamaine koloriit kõikjal tuntav.

On kirjutatud, et Tobias ületas Beethoveni-järgse manerismi oratooriumi loomisel.

Ma ei võtaks muusikateoreetilist analüüsi enda peale. Rumessen on selle risti-rästi läbi sõelunud. Vaevalt on aga Bachi või Händeli oratooriume võimalik ületada. Mulle on "Joonast" õppides ja ette kandes tekkinud esijoones selle suuruse, võimsuse ja pikkuse poolest paralleel Mahleri VIII sümfooniaga, milles mul on tulnud mitmel pool laulda.

Turnee

Kuidas läks aga ringsõit "Joonasega" mööda Põhjamaid?

Välisreisidel on kollektiivi emotsionaalsuse, kokkuvõtmine aste ikka suurem kui kodus. Nii ka sellel reisir. Aga inimesena, kes on kaasa teinud (v. a. 25. VI k. a. Tallinnas) kõik "Joonase" esitamised, ütlesin, et suurim oli see siiski teose esmakordselt tervikuna ettekandmisel 1989. a. ja värskest taas oma Eesti lipu all. Lõpus publik lausa hüppas püsti. On mõistetav, et selline emotsionaalsuse tase muidugi enam ei kordu. Kuid publik tõusis, kus kiiremini, kus viivitusega, püsti kõigi meie esituste lõpul ka sellel reisir, nagu Euroopas on kombeks seda teha väga heade ettekannete puhul.

Üldiselt on minu tähelepanekute põhjal vaid temperamentsetel itaallastel komme suurvormi ettekandmist katkestada aplodeerimisega neile eriti meeldinud osa lõpul. Nüüd juhtus see ka "Joonase" ettekandmisel Malmös ühe oratooriumikooriga piano-osa järel. Mulle oli üllatus, et Põhjamaades nii vahetult reageeritakse.

Üldse oli minu arvates Malmö kontsert parim. Pärast esimest välismaist esinemist Göteborgis oli pinge langenud. Kaks päeva olime saanud puhata, linn oli väike, laulsime vabalt, vastutustunne ei rõhunud. Ka olid koorid seal

Meessolistid "Joonase"-ringsõidul lauluhoos

paigutatud hästi lähestikku, kõla ühtlustus.

Stockholmis kui ühes Põhjamaade suurimas muusikakeskuses oli jälle väga vastutusrikas esinemine. Helsingis ütles proovi ajal Järvi: "Ühtepidi on tore, et reis saab mööda, teisipidi kahju, et tuleb lahku minna." Need sõnad tekitasid kontserdikis erilise emotsionaalse õhkkonna.

Publiku huvi?

Võib täiesti rahule jääda, arvestades seda, et teos on tundmatu, heliline eelreklam minu teada puudus ja me pole mingid Berliini Filharmoonikud, keda tullakse ikka tema kuulsuse pärast kuulama, esitatagu mida tahes. Rootsisis oli kuulajate hulgas muidugi palju eestlasi, kuid nii palju, kui meil nendega juttu oli, on ka neil Kodu-Eesti kontsertide külastamisega probleeme: vanematel pole enam jõudu käia, noortel pole huvi.

Helsingis oli suur *Finlandiatalo* pooleldi täis. Sellega võib igati rahule jääda, kui arvestada, et meie esinemist polnud Helsingi Pidunädalate - "*Juhlaviikot*" kavasse lülitatud ja polnud ka sellist ameerikalikku reklaami, millega meelitatakse inimesi meil kerge muusika kontsertidele.

Ma usun, et kohal olid need, kes on juba varem kujunenud eesti muusika austajateks, kes olid ette kindlad, et nad tulevad hea asja peale välja.

Kui kevadel käisid Tallinnas Soome muusikud, oli neil ka üsna vähe publikut.

Palju on muidugi esinejate tasemest. Aga üldiselt on meiega niiviisi, et kõige rohkem peame me lugu iseendast, siis veel mõnest kaugemast maast, aga naabritest me suurt lugu ei pea. Seda on varemgi näha olnud, kui meil on käinud väga head muusikud Lätist ja Leedust. Seal ollake meist palju enam huvitatud kui meie neist.

Võrdlemine

Teie ise pole selles mõttes tüüpiline eestlane. Olete esinenud ka Lääne-Euroopas koos Läti ja Leedu muusikakollektiividega. Kui me enne "Joonase"-turnee algust selle intervjuu osas kokku leppisime, oli juttu, et Te võrdlete seda ringsõitu nende esinemistega.

Neid on mõneti raske võrrelda. See turnee oli ühtepidi muusikaline, teistpidi poliitiline, Eestit reklaamiv. Selle osa ta täitis. Me näitasime jälle Rootsile ja Soomele, et me eksisteerime muusikamaailmas täisvereliselt, oleme võimelised korda saatma suuri asju. Tähelepanu tõmbasime

me endale kindlasti. Iseasi, kui palju see maksma läks.

Ringreisid, mis ma olen Lääne-Euroopas kaasa teinud Läti, Leedu, Poola ja Ukraina kollektiividega, on olnud hoopis teistel alustel.

Kui impressario ostab solisti või kollektiivi, tahab ta sellest muidugi maksimaalselt tulu saada. Selleks tuleb võimalikult palju esineda. Itaalias või Saksamaal neis tingimustes suurvormidega või ooperitega üles astudes tuleb esineda iga päev, üks puhkepäev on tavaliselt 10 päeva järel. Professionaal peab seda suutma. Olen esinenud Itaalias erinevates linnades Beethoveni 9. sümfoonia 9 päeva, "Nabuccos" 5 päeva järjest. Ainult solisti eriti raskete osade puhul kasutatakse dublanti.

Kollektiiv ei saa olla liiga suur, muidu ei tasu turnee finantsiliselt ära. See on ka põhjus, miks uutes tingimustes on jäänud kiratsema meie RAM.

Kui on turneel mööda Euroopat Läti Riiklik segakoor koos Leedu sümfooniaorkestriga, sõidavad nad kahe bussiga, üks neist, tõsi küll, kahekorruseline Inglise oma.

"Joonast" käidi Põhjamaade lähetamas 9 bussiga.

Meile muidugi tegid laevaliinid jne. suuri soodustusi. Kuid nii suurt kollektiivi - ainuüksi 200 koorilauljat - ei suuda ringreisile viia ükski isemajandav kontsertorganisatsioon. Tavaliselt liigutakse 40-50-liikmelise kooriga. Samuti on võimatu lubada iga esinemise vahel 1-2 päeva puhkust.

Ka päevarahad on meil, nagu Te ütlesite ühes varasemas intervjuus "Muusikalehele", tunduvalt suuremad kui Lätis ja Leedus.

Me elame uhkelt. Ainuüksi päevarahade pärast tasub sõita. Seda demonstreerivad eriti meie riigiametnikud, kelle päevarahad on veel suuremad. Kui on rikkust, miks siis mitte seda raisata.

Järeldused

Te ise ennist ütlesite, et Malmö kontsert õnnestus eriti hästi selletõttu, et saite enne seda 2 päeva puhata. Aga kui vähendada osalejate arvu ja suurendada esinemistihedust, kas siis finantsiline efekt on suurem kui kaotus loominguks?

Loomulikult. Professionaalses Läti Riiklikus Segakooris, nn. Cepitise kooris on umbes 70 lauljat. On väga hästi valitud ja koorilaulja seisukohast ka väga hästi koolitatud hääled. See on ühtlasi ka suhteliselt võimas koor, äärmiselt täpne ja suure kõlajõuga, hääleliigid tasakaalus, häälepalett väga ühtlane. Mäletan, 1990. a. laulsime ja plaadistasime Leningradi Filharmoonia suures saalis Haydni "Loomist".

Kohal olnud Saksa plaadifirma esindajad olid üllatunud, et siinmail on selline koor olemas.

Kui meie oratooriumikoor aga laulis "Sanctust", panid väiksemas saalis mõned kuulajad kätega kõrvad kinni. Nii suurt kõlavõimsust pole vaja. Aga samal ajal pole seal mitte kõik professionaalsed lauljad, nad ei oska vajadusel oma häälest maksimaalset võimsust välja tuua. Umbes 70-80 hästi professionaalse lauljaga võib saavutada umbes samasuguse kõlajõu kui meie oratooriumikoori saja neljakümnega. Nimetaksin Armeenia kammerkapelli, Moskva Jurlovi koori.

Ühelt poolt me vähendasime RAM-i, teisalt lõime temast 2-3 korda suurema oratooriumikoori.

Need asjad pole päriselt võrreldavad - oratooriumikoor pole palgaline koor, küll aga tekib see küsimus välisreiside puhul. RAM-i ma kuulsin möödunud kevadel Tartus. Ja nii vana ma olen küll, et mäletan Ernesaksa koori paremaid aegu. Meeskoori kõlaline ühtsus ja võimsus pole enam see, mis ta oli 60-ndail aastail.

Kas Teie arvates on õigus neil, kes väidavad, et RAM-i koosseisu vähendamine on paratamatult alla viinud selle kvaliteedi?

Siin võib olla palju põhjusi. 80-liikmelises meeskooris laulmine oli tol ajal ka auasi ja palgatingimused olid paremad. See aga tähendab, et on vähenenud valikuvõimalus. Pealegi paistab, et teadlikult on nüüd valitud suund kammerlikumale helikeelele.

Mis Teie arvate, kas juhtumil, kui "Joonase lähetamise" projekti puhul oleks võetud aluseks kommertskontserdiorganisatsioonide kogemusi koori kujundamise ja välismaal esinemise tiheduse osas ning poleks olnud ka muid, nagu Te väljendasite, rikkuse raiskamise vorme, kas siis oleks vaja olnud finantsraskuste tõttu osa sellele aastale planeeritud välisesinemisi ära jätta?

Ma pole tegelnud sellelaadsete finantskalkulatsioonidega ja see pole ka minu asi. Me investeerisime tulevikku, silmas pidades edasisi esinemisvõimalusi Lääne-Euroopas ja Venemaal. Kuid edaspidi oleks küll vaja mõelda sellele, kuidas samasugune kunstiline tulemus saavutada väiksemate kulutustega. Kui muusikud näitavad "Joonase" puhul, et nad oskavad raha lugeda, siis on neil eeldatavasti riigilt kergem saada seda teiste hädavajalike kulutuste jaoks oma valupunktide leevendamiseks.

Aitäh mõttetiheda jutu eest!

Küsitles

HERBERT VAINU

Olles "Muusikalehe" pidev
lugeja, sooviu teie toimitu-
selle palju edu ja jõedu
muusikamaailma valgustamiseks.

14.09.95.

Elle Pelt.

Laulupoisi silmade läbi

"Braavo", "Vapustav", "Ingli hääliega poisid", "Oi, see oli tore" - need on mõned paljudest ütlustest publiku seast meie esinemise kohta R. Tobiase oratooriumis "Joonase lähetamine".

Meile sai kogu asi alguse sellest, kui ühte proovi tuli õpetaja Lydia Rahula ja teatas, et meie poistekoor on võetud laulma hiigelprojekti "Joonase lähetamine": Nüüd tuli kähku õppima hakata, sest osaline esiettekanne polnud enam kaugel. Seal kanti ette "Joonasest" osa nr. 17 "Kättemaksupsalm", milles laulsime meie ja oratooriumikoori aldid, nr. 18 "Chorus Mysticus", mida esitas Eesti Filharmoonia Kammerkoor, ja nr. 19 "Sanctus", milles said häält teha kõik lauljad. Muidugi mängis suurt rolli ERSO.

Suvel järgnesid kontserdid ja CD-lindistamine maailmakuulsa eesti dirigendi Neeme Järvi juhtimisel. Solistidest meeldis mulle kõige rohkem Joonase osa laulnud soome bariton Raimo Laukka.

Vahepeal räägiti, et selle sarja jätkuks planeeritud välismaasõit jääb ära. Kuid see siiski toimus, ent vähendatud ulatuses - ainult Rootsi ja Soome.

25. augustil olid 9 Tallinna Autobussikoondise bussi juba aegsasti kohal, et alustada "Joonase" Põhjamaade-ringsõitu. Meile kuulus 9. buss. Sadamas läksid bussid laeva ja meie läbi tolli.

Esimene kontsert oli Göteborgis. Vastuvõtt oli väga hea, lõpuks nõuti ka lisapala, mille rahvas sai: korrati "Sanctust".

Järgmine päev oli vaba. Seda kasutasin ma ringivaatamiseks. Tahtsin väga näha

Osa poistekoori koos oma dirigendi Lydia Rahulaga

telekast tuttavat MM-i staadioni. See plaan sai teoks, mis sest, et tuli paarteist kilomeetrit maha kõndida. Järgmisel kontserdil Malmös kordus kõik. Rahvas sai ka nõutud "Sanctuse" lisana kätte.

Terve järgmine päev koosnes bussisõidust, seehulgas õhtupoolikul mööda Stockholm tänavaid seigeldes ja kontserdimaja otsides. Riigimajas austasid kõiki "Joonasest" osavõtjaid oma kõnega Eesti suursaadik Rootsis Margus Laidre ja ka Riigimaja aseesimees, kes korraldas meile veel piduliku lõuna ja huvitava ekskursiooni. Õhtul läks kontserdil jälle väga hästi, kuulamas oli palju väliseestlasi, kes ilma

lisapalata mitte ei tahtnud ära minna. Selle nad said.

Seejärel sõitsime laevaga Turgu ja seal bussidega Helsingisse. Viimane kontsert tuli küll veidi tuimalt, aga siiski ilusasti välja. Isegi sealne külmavõitu publik meelitas meid lõpuks "Sanctust" laulma. Siis ruttu kodu poole, aga enne Eestisse jõudmist oli laeval veel suur bankett. Kihvt!

Nüüd teavad vähemalt Rootsi ja Soome, et Eestis on üks hea helilooja, üks väga hea dirigent ja palju häid musikusid.

KAUPO KIKKAS,
Tallinna Poistekoori aldidlaulja,
12 a. vana

Mõttekilde muusikafestivalilt "Arvo Pärt 60"

Selle aasta muusikaelu üheks tipp-sündmuseks Tobiase oratooriumi "Joonase lähetamine" projekti kõrval oli vaieldamatult hiljuti lõppenud muusikafestival "Arvo Pärt 60". Kui küsida endalt, kuidas võiks kõige tabavamalt iseloomustada toimunud kontserte, siis tulevad mõttesse eeskätt sellised sõnad nagu tõsidus, meditatiivsus, vaikne rõõm. Tundub, et Pärdi muusika oma siiruses ja lihtsuses on üks väheheid asju meie kultuuripildis, mis on suuteline edukalt vastu astuma Lääne massikultuuri ilmingutele ja seda just muusikalise ettevalmistuseta reakuulaja jaoks. Seda tõendasid täissaalid enamikel kontsertidel. Ja julgen väita, et mitte alati ei olnud arvuka kuulajaskonna puhul tegu nn. prestiiži küsimusega.

Festivali korraldajate poolt olid üritused hästi läbi viidud, kuigi oli ka üksikuid vaieldavaid momente. Näiteks võiks küsida, kui sobilik paik on Mozarti ja Beethoveni muusika jaoks Tapa Kultuurimaja kohvik oma suriseva baariaparatuuri ja diskoliku valgustusega?

Avakontserdilt jäi meelde noor tšellist Pärt Tarvas, kes "Pro et contra" tõlgitsusega võitis pavidlaste poolehoidu. Tal on tugevat näitlejasoont, mis on sedalaadi muusika esitamise juures väga oluline. Paide Kultuurikeskuse saali projekteerimisel pole aga omal ajal ilmselt arvestatud, et siin võiks aeg-ajalt tulevikus toimuda ka mõni sümfooniakontsert. Äärmiselt viletsa akustikaga saalis ei pääsenud ERSO eriti mõjule ja kõlas kohati nagu taidluskollektiiv.

Oli meeldiv kogeda, et festivali korraldajatel õnnestus kutsuda Eestisse mitmeid kõrge tasemega välisinterpreete. Üheks selliseks oli kindlasti soome organist **Kari Jussila**, kes andis 23. augustil kontserdi Paide kirikus. Pärast kontserti tema poolt öeldud sõnad Paide kiriku oreli kohta (vt. ML nr. 9, lk. 6) peaksid mõtlema ja tegutsema panema sealsed linnaisad, kui nad tahavad, et selletasemelisi kontserte toimuks ka tulevikus.

Väga peenekoelises ja nüansirikkas ettekandes sai renessansiaegset a capella kirikumuusikat nautida 26. augustil

pilgeni täis Rakvere kirikus, kui seal ja ainult seal esines esmakordselt Eestis viibinud inglise vokaalansambel "**The Tallis Scholars**". Festivali ühe korraldaja Valdur Liivi sõnul oli tal valida kontserdikohana Rakvere või Paide vahel. Lõpuks otsustati siiski Rakvere kasuks.

Üks vähestest festivalil esinenud kollektiividest, kellel polnud kavas ühtki Pärdi teost, oli **Stráktrio** Rootsist. Selle-eest võis aga tolle ansambli esituses nautida Bo Linde ekspressiivse karakteriga triot B-duur, mis Mozarti ja Beethoveni klassikaliste teoste kõrval mõjus hea kontrastina.

Omamoodi rekordi püstitas kõnesoleval muusikafestivalil üks meie tipp-pianiste **Lauri Väinmaa**, kes andis kolme päeva jooksul erinevates Lääne-Virumaa ja Järvamaa paikades kokku seitse kontserti. Toomas Siitani huvitavad kommentaarid ettekantud teostele olid kindlasti vajalikud nii noortele muusikasõpradele, kes moodustasid Paide-kontserdil publiku enamiku, kui ka vanema generatsiooni kuulajaskonnale. Andis ju see ühe

Tema vaikimine oma muusika ümber...

ehk

ÜKS MÕTE kümnete hulgast, mõte, mida tahaks võimendada ja kirjasõnasse kinnipüütuna unustusest päästa

Kolm päeva pärast festivali "VOX EST FEST" lõppemist tulid raadiosutluses Tõnu Kaljustega küllaltki üksikasjalikult kõne alla nii Veljo Tormise kui Arvo Pärdi teoste interpreteerimise küsimused. Tormise filigraanselt kaunite "Kalendrilaulude" esitamine Eesti Filharmoonia kammerkoori poolt tõi mõttesse imetluse selle üle, kuidas koor (pro: Kaljuste) on osanud-suutnud rahvusliku-, rahvalaululiku panna helisema professionaalsete lauljate suu läbi klassikalises tähenduses professionaalselt ning ühtaegu stiiliehedalt. Tõnu Kaljuste ise rõhutas oma analüüsis KA selle ülesande keerukust.

Aga PÄRT? On's Pärt oma universaalsuses kergemini interpreteeritav?

Küsimuse lihtsameelsus oli irriteeriv.

"Oi ei, oi ei!" vastas Kaljuste ja asus selgitama:

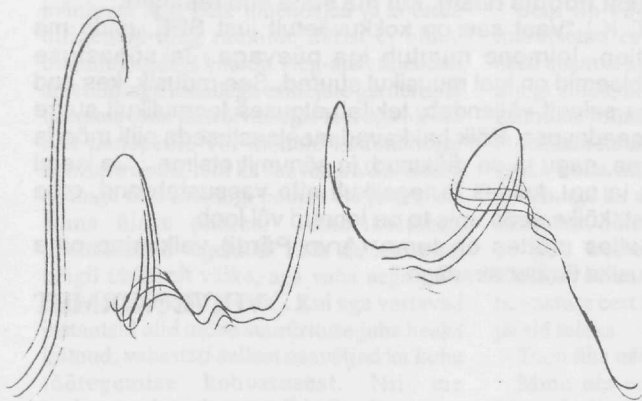
"See lihtsus on näiline, sest ta kirjutab vähe noote ja palju pause. Ma olen iga uue teosega üha suuremates raskustes. On etteaimamatu, missuguse kõla ja tunnetuse ta tahab nooditekstile taha. Ka nüüd, oma viimaste teostega, ka "Memento moriga". Jutu järgi, mis ta mulle enne rääkis, kujutasin seda teost hoopis teistmoodi ette. Noodipildi järgi on võimalusi palju, sest ühtki dünaamilist märki pole partituuris. Sa võid orientiiriks võtta teksti. Tekstile võid leida omakorda aluseks oma kogemusi, mille oled saanud, ütleme näiteks, vana vene kirikumuusika ettekannetest,

Rahmaninovist või Schnittke "Patukahetsuspsalmidest" või millest iganes. Tekstid on sarnased. Aga see, mida te seekord tahtis muusikas kätte saada, oli minu jaoks täiesti uus tunne. Ma olen väga tänulik, et ta meid ise külastas ja tõi teose võtme meile lähemale."

Jutt on Arvo Pärdi osalemisest Filharmoonia Kammerkoori proovidel 1995. aasta septembris, valmistamaks ette 14. septembri kontserti.

KUIDAS ta selle "võtme annab"? Kas ta osaleb vahetult proovis?

"Jaa, ikka osaleb. Kui võimalused teost interpreteerida on nii suured, et sa võid enda jaoks leida sealt mitmeid pidepunkte, siis tema seekordne sekkumine oli seotud hoopis uue lähenemise kättejuhatamisega. Mul oli tegelikult oma variant olemas. Analoogne teos oli ju ka kontserdi esimene pala - "TRISAGION", mis on selline keelpilliteos, millele on alla kirjutatud tekst. Õieti on see eelpalve, mis on kammerorkestri jaoks dünaamikaga ära dramatiseeritud. Seal on dirigendi jaoks tekstisõnum ja samas on ka instrumentalistidele kogu artikulatsioon ja agoogika väga suurte peensuseni paika pandud. Kuna järgmine helitöö "Memento mori" on sellele täielik vastand muusikalise kirjaviisi põhjal - siin puuduvad igasugused märkmed dünaamikast, agoogikast, artikulatsioonist, aga tekstiline pool on sama mis "Trisagionil" -, siis tegin ma analoogia põhjal oma dünaamilise plaani. Muide, mis on tegelikult ju üks võimalikke! Sest kui autorit pole ligidal, on interpreedil seda TEHA vajadus, võimalus ja õigus. Ja kes ütleb, et näiteks aasta, kahe või kolme pärast ta ise seda varianti heameelega ei kuulaks? Interpretatsioon ju muutub kogu maailmas. Ja mitte ainult sellepärast, et inimene on kärsitu, vaid ka sellepärast, et tekivad muusikaliseks väljendamiseks uued mõtted ja soovid. Nii et ka see teos jääb tegelikult

Arvo Pärdi autogramm

võimaluse enese jaoks paika asetada kolm 20. sajandi olulisematest autoritest - Alban Bergi, Arnold Schönbergi ja Arvo Pärdi.

Paide torn-linnuse ligimeelitavust kontserdipaigana tõendas fakt, et pileteid seal toimunud **St. Peterburgi keelpillikvarteti** kontserdile polnud enam nädal aega enne üritust võimalik kusagilt saada. Kontserdile pileti saanuil ei tulnud pettuda ka esinejais, sest nelja Peterburi muusiku koosmäng oli viimase detailini tehniliselt viimistletud. Isegi Pärdi "Summa" ettekandel ilma puuduoleva vioolata tekkinud pisiapsud ei riivanud eriti kõrvu.

Ines Maidre poolt 10. septembril Paide kirikus antud kontserdi puhul tekkis Pärdi teose "Annum per annum" osas hea võrdlusmoment sama teose ettekandmisega samas kohas Kari Jussila poolt umbes kaks nädalat varem.

Festivali **lõppkontserdile** Rakvere kirikus tuli ka helilooja ise. "Hortus Musicuse" kava koosnes anonüümsetest keskaja autoritest ja Arvo Pärdi teostest, millest mõned olid omal ajal spetsiaalselt selle ansambli jaoks loodud. Kuulates Pärdi muusikat kõrvuti keskaegse vaimuliku muusikaga, tekkis kujutus, et esimene on teisest otseselt võrsunud, kuigi mõnede Pärdi teoste nagu Psalm 131 ja "Fratres" puhul oleks autorit teadamata võinud arvata, et see muusika on loodud veel varem kui keskaegsete meistrite teosed. Kontserdi lõppedes tänas publik püsti seistes heliloojat, kes ütles tema muusikat kuulama tulnud inimestele: "Mul on hea meel, et teil on hea meel."

Festivali Lääne-Virumaa poolse organisatoori Valdur Liivi sõnul võib üritusi pidada väga õnnestunuiks, kuigi oli ka mõningaid pisiviperusi. Ta

Maidre variant oli vast isegi veenvam soomlase omast, kuna ta suutis antud teosega kuulaja kõrvu manada o m a m o o d i müstilise pildi.

avaldas lootust, et ehk õnnestub Lääne-Virumaal korraldada igal aastal vähemalt üks suurem muusikafestival, toomaks tippkuuturi ka maainimesteni.

***

Küsites festivali kontserte külastanud inimeste arvamust ürituste **toimumispaikade** kohta, sain kahte erinevat arvamust pooldavaid vastuseid. Tallinnast pärit kontserdikülastajad toetasid küll festivali kahes maakonnas pidamise mõtet, kuid oleksid siiski soovinud, et mõned olulisematest kontsertidest oleks toodud ka pealinna. Eriti puudutab see festivali peaesineja "The Tallis Scholarsi" kontserti. Järva- ja Lääne-Virumaa inimeste puhul oli aga tunda, et festival mõjus neile nagu vihmasadu põuasele põllupinnale ja rahvale meeldis, et üritused toimusid just kahes maakonnas ja mitte kaugel pealinnas, kuhu kindlasti oleksid sõitnud vaid vähesed maainimesed. Ise toetan samuti viimast arvamust, kuna mõnikord mõjub teatud laadi teoste ettekandmisel ühe olulise tegurina ka koht, kus muusika kõlab ning selles osas sain toimunud festivalilt mitmeid uusi põnevaid elamusi.

AARO PERTMANN

avatuks tulevikus erinevatele lähenemistele. Aga mulle muidugi meeldib, et seekordne lahendus pakuti tema, autori poolt. Pealegi lahendus, mis mulle oli ootamatu ja mõneti üllatav. Tavaliselt võid ju küll oletada, mida helilooja mõelnud on, aga... Ka kontserdil tuli see helitöö kaunit välja, nii et Eesti Raadiol on "Memento mori" olemas küllaltki heas ja autoritruus ettekandes."

Kuidas ta ikkagi sekub?

"Seda ma huvitavalt kirjeldada vast ei oska. Muusikas on niisugused asjad tajutavad ja pärast võib-olla ka seletatavad. Aga seletus võib tekitada väära assotsiatsiooni. Nagu minul tekitasid tema mõned märksõnad, kui ta telefoni teel rääkis, et see on väga sünye, väga dramaatiline teos. Kui ma leidsin, et väga dramaatiline on ka "Trisagion", siis mulle tunduski, et see dramaatika on sarnane, kuna tekstid olid sarnased. Aga see dramaatika oli teine dramaatika. Selle **kraadi vahe peilimine** proovis on SEE, mida pärast on väga raske sõnastada. Sest lõppude lõpuks on need jutud sellised, mis võivad inimesi segadusse ajada või tekitada eelarvamusi, mida küll ei oleks tarvis muusika kuulamisel... Kõõgipoolsed asjad, kuidas teosed välja tulevad ja millised on loomise protsessid, on muusikute eralõbud ja seisundid, mille ülerääkimine võib pärast isegi küllalt naljakas tunduda.

Aga võtame siiski märkuse, mis ta esimesel hetkel kohe ütles: "Matusele ei minda värvitud huultega."

See oli nii kaunit oeldud. Samas oli see just SEE assotsiatsioon, mis tal tekkis minu varianti kuulates. Ma olin tõesti püüdnud vast liialt ilutseda või anda sellist romantilist värvingut või dramaturgiat, mida ma selles muusikas olin leidnud. Lisan: see on KA üks võimalus!

Pealegi iga interpret vajab aega, et totaalselt eksida...

Sa püüad ühte interpretatsiooni teatud aja "enda sees hoida". Sõltub ka sellest, kui palju on sul aega selle teosega olla. See - konkreetset - oli teos, mida nägin päev või paar enne, kui selle lavale tõin, ja "tekstiga olemine" kujunes lühikeseks. Aga ma arvan, et need märksõnad, mida ta - samas stiilis - nii minule kui koorile edastas, olid ü h e d m ä r g i d, kuidas end laval häälestada. See, kuidas me lõpuks seda teost laval laulame, ei saa ju helilooja parima tahtmise juureski ette paika panna ega dikteerida. Ettekanne hakkab nagu mingil tundel elama, satub nagu mingisse "vakku" - nagu grammofoninõel LP peal sattus täpselt "muusikavakku". Kui tekib see seisund, on tohutult kaunis tunne...

Samas võiks kogu selle räägitud jutu "ära kustutada", sest sellel pole muusika KUULAMISEGA mingisugust seost. Inimene peab olema muusikaga ISE endamisi, ENDAST

selle läbi laskma. Elamus, mis tal tekib, on juba tema rikkus ja tema kogemus. Kuulajat ette häälestama hakata on ohtlik tegevus. Võtkem või näiteid elust meie ümber.

Mõni suur teos on vahel mitu kuud või pool aastat ette totaalselt "ära seletatud"; KUIVÕRD rikas, kui suur, tähtis ja ilus see on, ja missugune on selle SÕNUM. See seletatakse viis-kuus korda ära. Mõelgem, kui võrd vaeseks see muudab kuulaja jaoks tulevase teose! Pärast võib jääda tühjus hinge. Muusikast rääkimine on üks väga ohtlik asi."

Aga vahel on õige sõna just see impulss, mis võib ka kuulaja viia sellesse tunnetussfääri. Või, nagu ütlesid, sellesse "vakku", lainele, mis aitab kaasa kuulamisel...?

"Jaa... Aga ikkagi... Võib olla ka näiteks järgmine kogemus. Heliloojaga koostöös oled kindel, et see on üks õige lahendus. Ja sa ise oled nõus sellega. Aasta 2-3 pärast jõuad aga hoopis teise "vakku" ja lähened samale teosele hoopis teisest kandist, organiseerid sama loo võib-olla isegi sarnaselt sellega, kui sa alguses plaanitsesid. Ja siis leiab Autor ka, et see on väga huvitavalt tehtud... Siis sa näed, et protsess ei ole tegelikult ei ühene ega lõplik.

Teos on sündides väga autorikeskne, sest autoril on oma "sisemine helin" ja ta soovib, et interpret sellele võimalikult lähedale jõuaks. Aga tulevikus, mida aeg edasi, seda rohkem kaugeneb teos oma loojast nii Ajas kui Ruumis. Ja autor ei saa enam midagi kontrollida.

See teebki MUUSIKA huvitavaks ja harukordseks."

Meelde tuleb üks episood aastate tagant. Tegin tollal raadios saatesarja "Retsensiooniklubi". Pärast Arvo Pärdi "Tintinabuli" esitust tuli Raadiomajja väga tore neljane seltskond: Nora ja Arvo Pärt, Endel Parijõgi ja Tiia Järg. Arvo ja Nora rääkisid teosest pikalt, paeluvalt ja veidi müstiliseltki. Aga järgmisel päeval helistas Arvo ja ütles: "Ära seda juttu eetrisse lase. Täna ma räägiksin sellest hoopis teisiti, kui ma sulle eile rääkisin."

(T. K.) "Vaata see on kokkuvõetult just SEE, mida ma mõtlen. Inimene muutub iga päevaga. Ja sõnastuse probleemid on igal muusikul suured. See muusik, kes end väga selgelt väljendab, tekitab alguses loomulikult suure arusaadavuse. Kõik hakkavad meelsasti seda niiti mõõda käima, nagu ta on rääkinud, ja sõnumit otsima... Ja ise ei saa ta aru, kuidas ta tegelikult ette vaesustab end, oma teost, kõike seda, mis ta on loonud või loob.

Selles mõttes on tema (Arvo Pärdi) vaikimine oma muusika ümber ainuõige."

VIRVE NORMET

Ristsõna virgutab aktiivsusele

Mõistatuste lahendamise kogemused veensid "Muusikalehe" toimetust, et meie lehe lugejad on täpsust armastav rahvas. 6. numbris koguni esikaanele paigutatud mõistatusele ei saanud me ühtki vastust, kuigi auhind oli lubatud. 9. numbris avaldatud ristsõnale, kus oli märgitud nii auhinna suurus kui postitamise viimane tähtaeg, hakkasid need kohe voolama. Õigeaegselt postitatud õigeid vastuseid kogunes 26.

Kõige varem saabusid 23.-24. septembril postitatud kolm kirja Kadi Ritsingult ja Jüri Meierilt Tartust ning Vahur Luhtsalult Tallinnast. Põhjus võis olla ka selles, et suurlinnades saadi ML varem kätte. Kuid reglement on reglement ning neile peaauid - ä 100 EEK.

Ülejäänud õigeaegselt õigesti vastu tule vormistab toimetust "Muusikalehe" tellimuse 1996. a. Nende hulgas on veel 9 tallinnast: Harry Illak, Tiit-Liisa Laas, Linda Lepik, Eda Peaske, Renate Piho, E. Pomerants, I. Tobias (eesnimed osutamata), Vaike Torop ja Linda Veevo ning tartlane Itu Vanamõlder.

Täpselt pooled vastused tulid maakondadest. Kõige aktiivsemad nuputajad olid põlvamaalased. Sealt saabus õigeaegselt õigeid vastuseid 3. Parem side suurlinnades rõõvis peaauidna kiiresti vastanud Merje Konsapilt Veriorast, hiljem lisandusid veel Piia Jõks ja Anneli Koppel Kanepist. Kaks vastust tuli suurtest maakonnakeskustest: Sirje Kaasik ja Maaja Kuntu Haapsalust ning Evald Kullerkupp ja Aime Lips Rakverest. Õigeaegselt on õige vastuse saanud veel Andres Valdi Harjumaalt Kose-Uuemõisast, Lemmo Pärtel Pärnumaalt Tihemetsast, Sirje Eilmann Tartumaalt Elvast, Milvi Kallaste Viljandimaalt Nuiast, Tiit Raud Võrumaalt Vastseliina ja Piret Stepanov Valgamaalt Otepäält Niuplilt.

Viimast tänab toimetust südantsoojendava kaaskirja eest - "Otepää karulaante keskelt" soovib ta meile "head indu kõikide muusikaudiste väljanuhkimiseks". Püüame seda teha ka edaspidi, eriti aga valgustada muusikaelu kogu meie armsal Eestimaal, analüüsida selle mõnigi kord valusaid probleeme ja aidata otsida võimalusi nende lahendamiseks.

Õigete vastuste ootamatult suur hulk kujutab toimetusele isegi teatud finantsprobleemi. Eeldame, et enamik neist on meie lehe alatised tellijad ning kuna nad tuleval aastal saavad "Muusikalehe" tasuta, siis väheneb loomulikult toimetusele tellimustest laekuv tulu. Võtke seda juttu tõsimeeli või naljana, kuid toimetust oleks väga rõõmus, kui auhinnasaajad ja ka kõik teised meie lehe lugejad veenaksid oma sõpru ja tuttavaid, kes senini pole meie lehe tellijad, selleks saama 1996. aastal.

Muidugi, kui te meie lehte tellimisväärses peate. Loodame, et peate. Ja kui te usute meie lehe tegijate võimesse seda sisukamalt välja anda (fotode kvaliteeti me rotaprinttrüki puhul vaevalt oluliselt parandada saame, aga ofsetrükk, eriti värviline, on meie jaoks liiga kallis), siis kirjutage meie oma soovides, tehke kriitikat. Kui südame kripeldab midagi muusikaga seonduvat, pange aga paberile ja saatke ära! Ega see ju rohkem vaeva nõua ja aega võta kui ristsõnamõistatuse lahendamine.

Toimetust

REGIONALIA

Toimusid "Eesti Kontserdi" poolt organiseeritud ja festivali "Arvo Pärt 60" kontserdid maakondades, millest ML on eelnevalt teatanud.

Harjumaa

* Kuusala rahvamaja rekonstrueerimise konkursil osales 26 firmat. Önnestunuimaks tunnustati AB AKOSi projekt.

* TTÜ Akadeemiline Meeskoor korraldas enne oma 50. aastapäeva kontsertreisi Virumaale - Rakveresse, Sillamäele ja Narva. Alustati kontserdiga Kuusalus 22. septembril.

Jõgevamaalt

* Ajalehes "Vooremaa" ilmus Alfred Üunapu pikem kirjutis Torma muusikaalust alates XII sajandi I poolest.

Järvamaalt

* Järvamaa 1996. a. laulu- ja tantsupeo ideekonkursile ei laekunud ühtegi arvestatavat kavandit.

Läänemaal

* Lihulasse 1996. a. ehitatava uue laulula projekti on tellitud

arhitekt Urmas Arikeselt, kes on ühtlasi muinsuskaitse spetsialist.

* Endises Vaikna koolimajas paigaldati mälestustahvel seal 1876-1909 kooliõpetajana tegutsenud Jaan Veidermannile, ärkamisaja tegelasele, kes rajas Läänemaal esimese muusikaseltsi ning juhatab laulu- ja pasunakoore. Kohal oli pojapoeg akadeemik Mihkel Veiderma.

Pärnumaalt

* 5. septembril Eliisabeti kirikus antud Rootsi noorte gospelkoori kontsert paistis silma vaba muusitseerimise ja tugevate detsembellide poolest.

* Endla Teatri direktorina asus tööle Ain Roost.

Saaremaalt

* Kärla muusikakoolis õpib sel aastal 57 õpilast muuluse 30 asemel. Oma osa juurdekasvus etendas see, et nüüd on lisandunud Kihelkonna valla lapsed - kokku 15.

* Armin Wene Rootsist otsib ajalehe "Meie Maa" kaudu oma viiulit, mis ta a. 1944 Eestist lahkudes maha jättis.

Tartumaalt

* 17. septembril esines Tartu

Ülikooli Ajaloomuuseumis Soome akadeemilise akordioni tippmängija Elina Leskelä koos oma poolakast abikaasa Jezzy Zywuszcakiga. Teise kontserdi andsid nad Tallinnas Otsa koolis.

Valgamaalt

* 23. septembril esines Taani puhkpillikvintett "Boreas" lisaks varem väljakuulutatud kohtadele ka Valgas.

* 30. septembril tähistas Otepää muusikakool oma 20-aastast juubelit.

* Tõrva naisansambel (dir. Maie Kala) tähistas sügise saabumist kontserdiga Tõrva kirik-kammersaalis.

Viljandimaalt

* Viljandi kultuurimaja direktorina asus pärast konkursivõitu tööle Nikolai Ivanov, kes taidluse edendamise kõrval kavatses suuremat tähelepanu pöörata kultuurimaja üürimisele mitmesuguste ürituste korraldamiseks.

* Viljandi kultuuritegelaste kohtumisel maakonna juhtidega ei leidnud poolehoidu mõte korraldada finantsraskuste tõttu

vanamuusika festivali üle aasta. Küll aga peeti otstarbekaks organiseerida seda üle aasta väiksemamahulisena.

* Viljandi muusikakoolis tutvustasid oma uut õpikut muusikakoolidele "Laulame, tantsime" Mare ja Kalle Tamra.

Ida-Virumaalt

* Ulvi rahvamaja ehitus seisab, vaid ei tule selle finantseerimisega toime.

Lääne-Virumaalt

* Rakvere linna volikogu otsustas 7. septembril anda Arvo Pärtile Rakvere linna aukodaniku tiitel.

* Oma 60. sünnipäeval Rakveres viibides käis Arvo Pärt oma ema ja muusikaõpetaja Jaan Paku haual.

* Virumaa Poistekoore (dir. H. Surva ja S. Tamme) sai 5-aastaseks ja on arvatud kontsertkooride hulka.

Võrumaalt

* Võrus toimusid kontserdid "Estonial" hukkunute mälestuseks. 22. septembril esinesid seal ERSO ja Mark Lubotski, 28. septembril RAM.

Kes maksab muusika eest?

Mõne aasta eest meilt lahkunud Vene impeeriumis oli riiklikult asjad sätitud niiviisi, et taidlusele eraldati kroonu kassast päris märkimisväärsed summad. Siis said mõningat tasu kõik juhendajad ja kooride dirigendid ning ruumide üürist ei olnud üldjuhul midagi kuulda. Aeg-ajalt täiendati ametiühingu rahadega esinejate garderoobi uuemate esinemisrõivastega. Kui aga oli ees sõit laulupeole või mõnele kodumaisele kontsertreisile, leiti ka see raha. Välismaale sõiduga olid muidugi hoopis eri jutud, kui sinna üldse pääses. Autorikaitsega praktiliselt ei tegeldud. Palk oli inimestel kõigil ühtlaselt väike, aga vaba aega jälle jagus - "käidi töö juures". Kui aga vastavad instantsid olid mõne suurürituse juba heaks kiitnud, vabastati sellest osavõtjad ka kohe töötegemise kohustusest. Nii me harjusimegi poole sajandi jooksul elama.

Praegust olukorda tuleb käsitleda kui üleminekut: üleminekut totaalset riiklikult süsteemilt turumajandusele ja iseotsustamisele. Palk pole kahjuks enamusel veel oluliselt tõusnud, aga tasuta ei taheta taidlejaile enam midagi anda. Ja ametiühinguid pole enam märgatagi.

Vaatame veidi lähemalt praegust olukorda meie koorides. Käsitan seda meeskooride kui käepärasemat näitel.

Tegin möödunud lauluaastal küsitluse, kuipalju kooride dirigendid saavad praegu töötasu oma töö eest. Üks kolmandik neist ei saa sentigi. Täiesti tasuta töö. Teisel kolmandikul kõigub see 30 ja 60 krooni vahemikus kuus. Neid koorijuhte, kelle palk küünib 1000 kroonini või ka veidi üle selle, võib üles lugeda ühe käe sõrmedel. Enamasti on siis tegemist eriti võimeka juhiga, keda teised koorid võivad "ära ajada". Kvaliteet maksab! Hea dirigent aga on ehk kolmveerand kogu koori tasemest, kui mitte enam.

Uus ilming on see, et lauljad maksavad dirigentidele töötasu juba oma taskust. Niisugune isemajandamine viib koori

liikmemaksu kohe kahe-kolmekümne kroonini kuus - igalt lauljalt. Seda vaid juhul, kui ei pea maksma veel ruumide üüri. Seda maksavad aga juba mitmed koorid.

Seni on koorid läbi ajanud rublaajal muretsetud esinemisriietusega. Aga kui need enam ei kõlba? Ent kui koor võtab ette mingi sõidu, algab palavikuline sponsorite otsimine. Mõni neist annab raha tingimusel, et reklaamitakse nende firmat; mõni palub kaasa võtta mõned nende inimesed; mõni annab aga ka niisama - leidub veel tõelisi metseene. Sõita aga võib nüüd igale poole; ei pea kellegi käest luba nuruma. Kokkuvõttes - peame harjuma oma harrastuse eest ise maksma, ainult - kui palk järele tuleks.

Toon ühe näite:

Minu ees on ühe meeskoori nimekiri. Mõne laulja töökoha lahtris on kirjutatud: direktor, peaspetsialist, peainsener, juhatuses esimees, eraettevõtja jne. Kümme kord

inimest on siiski insenere, inspektoreid, varustajaid ja meistreid. Ja mis te arvate, kuipalju tuleb niisuguses kooris iga laulja leibkonna liikme kohta sissetulekuks kuus? 1300 EEK. Kas pole vähe? Kooseis on ju küllalt ebatavaline. Aga missugune on see number näiteks mõnes maakooris, ei julge mõeldagi...

Oma ameti tõttu olen pidanud statistikat meie meeskooride lauljate hulga kohta Eestis. See väheneb umbes 150 mehe kaupa igal aastal. Mehed vananevad, koorid lõpetavad oma tegevuse jne. Kui regress peaks samas vaimus jätkuma, kaovad meil meeskoorid aastaks 2003. Nii see muidugi ei lähe. Pidevalt lisandub meile poistekoore ja eks igast poisist kasva kord mees. Kui ka selles vallas kehtib see Juku ja Juhani arengumudel, küll siis edaspidi kõlab Eestis ka selle kooriliigi laul, kes alustas 1869. aastal meie laulupidudega. Poistekoorides aga oli möödunud hooajal 1315 poissi.

Toodud andmed on Eesti Meestelaulu Seltsi liikmete kohta. Meie meeskooride lauljad on praktiliselt kõik seltsi liikmed; poistekoore on veel väljaspool seltsi. Tihti sõltub poistekoori tegevus ainult koolimeistri. Peab imestama nende inimeste entusiasmi, kes seda tööd teevad: palgad on neil sageli veel kasinamad kui meeskooridel, kontingent aga eriti rahutu.

Nii elavad inimesed, kes oma leivateenimise töö kõrval tegelevad veel harrastusega, mis võimaldab pidada rahvuse pidupäevi - laulupidusid. Vaatamata raskustele tegutsetakse edasi.

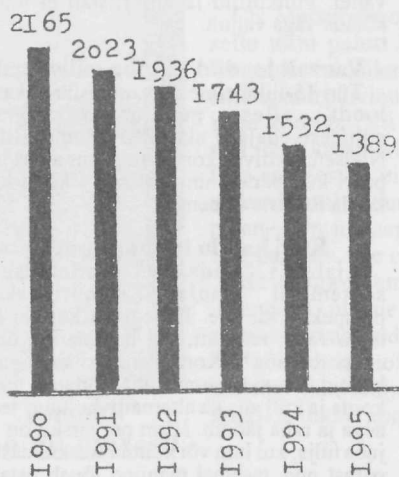
Kaks näidet lõpuks taidlejate praegusest elujõust:

Hispaanias käis sellel suvel Eestist 600 rahvatantsijat, novembris Viinis toimuvale Fr. Schuberti koorikonkursile sõidab Eestist võistlema tervelt 4 laulukoori.

Elame veel!

T. OJAVESKI,
EMLS sekretär

LAULJATE ARV MEESKOORIDES

"Vanemuise" oli juubel

23. septembril tähistas "Vanemuise" teater pidulikult oma asutamise 125. aastapäeva. Rongkäik suundus Tartu Raekoja juurde, Toomele. Esinesid madrigalikoor, metsasarvekvartett, "Vanemuise" Brass, "Viies ratas", "Kaunistate aastate" poisid, etendati J. Massenet' "Don Quijote'i". Loomulikult oli ka ball.

Uus õppeaasta Viljandi Kultuurikolledžis

Viljandi Kultuurikolledžis asub tänavu õppima 60 uut tudengit. Avaaktusel teatas rektor ministeeriumi tasemel tehtud otsusest: uue hoone remont algab 1997., õppetöö seal 1998. a. Esines rahvamuusikute koondansambel Indrek Kalda juhtimisel.

Muusikakoolide õppemaksust

Haapsalu linnavalitsus kehtestas kuu õppemaksu muusikakoolides õppijatele: 30 krooni koori- ja teatriklassis, 50 krooni üldosakonnas, 75 krooni pilliõppijatele, sõltumata pillist.

Keskmiselt läheb iga lapse õppimine maksma 448 krooni kuus. Haapsalu linnavalitsus ning Ridala ja Oru vald katavad ülejäänud osa. Taebala valla volikogu võttis aga vastu otsuse maksta oma vallast pärit õpilaste eest vaid 100 krooni kuus. Probleemile otsitakse lahendust.

Harjumaa muusikakoolides on õppemaks 65-100 krooni kuus. Direktorid leiavad, et selle suurendamisel kaob paljudel vanematel võimalus panna oma last muusikakooli.

Valga maakonna arengukavas märgitakse, et muusikakoolide ülalpidamine ainult lastevanemate ja omavalitsuste poolt muutub üha suuremaks probleemiks, vaja oleks riiklikku toetust.

Kellel mängis orkester 1. septembril?

Kuuldes 1. septembril puhkpillimängu, arvasid narvalased selle kõlavat kooliaasta alguse puhul. Selgus aga, et Piirivalde Puhkpilliorkester tähistas nii hoopis piirivalde järjekordsete õppuste lõppu. Narvalaste palvel esines orkester ka neile.

Mark Lubotskil on palju eestlastest sõpru

Mark Lubotski ütles intervjuus "Võrumaa Teatajale", et tema silmis on Baltimaade muusikud, sh. Vilniuse, Riia ja Tallinna sümfooniaorkestrid, kõrgest klassist. Eestlastest on tal tihedad sidemed Neeme Järvi, Arvo Pärdi, Eri Klasi ja Roman Matsoviaga. Ta on esinenud Eesti orkestriga Neeme Järvi juhtimisel siis, kui *Goskontsert* võttis talt emigreerumistaotluse tõttu esinemisloa, N. Järvi aga tegi näo, et ta ei tea seda. M. Lubotski on mänginud ka koos Göteborgi orkestriga Neeme Järvi juhtimisel, sh. Eduard Tubina Esimest viiulikontserti. Siis tutvus ta Tubinaga. Kahjuks oli see helilooja viimasel elukuul.

Oppimas ja õpetamas Saksamaal

7. septembri "Sakalas" jagab Viljandi Kultuurikolledži muusikakateedri juhataja Taimi Välba muljeid oma kolmekuulisest viibimisest Saksamaal kirikumuusikaga tutvumiseks. Ta märgib, et sealsel liturgilisel teenistusel saadab laule vaheldumisi oreliga ka puhkpilliorkester. Täiesti uus mõiste meiega võrreldes on *Gemeindesänge* - uue laulu õppimine kantori juhatusel liturgia raames. Need on lihtsad viisid, mis kiiresti omandatakse ja siis tavalise kaanonina läbi lauldakse.

T. Välba tutvus ka omapärase lauluseltsiga *Klingende Brücke* (helisev sild), mis viljeleb erinevate maade rahvalaule algkeeles. See selts ühendab inimesi kogu Euroopas. Kord aastas kohtutakse Bonnisi, enne kokkusaamist teeb igaüks proovi omaette. Bonnisi õpetas T. Välba sellele koorile eesti rahvalaulu "Kui mina alles noor veel olin": Kahele kirikukoorile õpetas ta ka eesti laule.

T. Välba sõnul on saksa tudeng eesti omast tõsisema töösse suhtumisega - tundidest põhjusest puudumine ei tule kõne allagi.

"Paremad päevad sind ootavad ees"

Tartu Kaubahalli kellassepp Raimo Rajaste on kirjutanud hümnid Põltsamaale, Tõrvale ja Paidele. Neli aastat tagasi valmis ka "Minu Tartu". Selle rahva hulka viimine on aga takerdunud. Septembri algul laulis "Minu Tartu" lõpuks linti Taisto Noor nii, et autorilegi meeldib. Jäid aga levitamisprobleemid. Sõnadega "Paremad päevad sind ootavad ees" lõppeva laulu autor on siiski optimistlik.

Mitte kõik soomlased ei tunne "Saaremaa valssi"

Saaremaal viibis ja tutvus sealse turismiajandusega Soome sise-ministeeriumi konsultant. Ta ütles, et Georg Otsa poolt omal ajal Soomes kuulsaks lauldud "Saaremaa valss" võib meelitada Saaremaale turismireisile küll 50-aastasi soomlaseid, kuid mitte 30-aastasi, kes ei tea sellest laulust midagi.

Estonia teatrimaja jälle haldama osasihing?

Estonia Teatri direktor Paul Himma ütleb 6. septembril "Postimehes" avaldatud intervjuus, et arutamisel on sõjaeelse olukorra taastamine, kui "Estonia" teatrimaja haldas osasihing ja tegi seda hästi. Himma sõnul loodetakse sel kombel peatada teatrimaja lagunemine, milleks tuleks investeerida 25 miljonit krooni. Eestis olevat juba olemas aateline äriühing, kes peab prestiižseks maja tegevuses osalemist haldamise kaudu. Riigi käest seda raha saada oleks ebarealne, kuid riik võiks osasihingus osaleda kinnistu omanikuna. Vastava otsuse peaksid aga tegema poliitilised ringkonnad.

Himma sõnul segab teatri juhtkonna tööd ka Estonia Teatri määramata staatus. Välismaalased arvavad, et kuna tegemist on riigi ainsa ooperiteatriga, peaks see olema rahvusoper. Sellist staatust Estonia Teatril aga pole. Kui niisugune staatus saadakse, eeldab see praegusest tunduvalt suuremat riigipoolset tuge, aga ka niisugust kvaliteeti, millele Estonia Teater praegu veel ei vasta.

Kuidas parandada Estonia Teatri akustikat?

Estonia Teatriga tutvus rahvusvahelise mainega akustikaspetsialist prof. Wolfgang Ahnert. "Ohtulehele" antud intervjuus ütles ta, et Estonia Teatri akustika sobib rohkem sõnateatri jaoks ja on liiga kuiv. Ümberehituse vajalikud kalkulatsioonid ja ümberehitus oleks aga väga kallis. Ta soovitas veidi suurendada lava-avaust, teha väikesi muutusi valgustusüsteemis. Tähtsaks pidas ta tasakaalu saavutamist orkestri ja lauljate vahel. Puhkpillid ja löökriistad ei tohiks kõlada väga valjult.

Vaevast loodud ja juba välismaale

Türi 15-liikmeline rahvamuusika orkester loodi alles möödunud sügisel, põhieestvedajaks akordionõpetaja Silvia Nielsen. Aktiivne kontserttegevus algas juba paari kuu pärast ning sel suvel käidi kaks korda Rootsis esinemas.

Kitši kaudu kõrgkultuurile

Ajalehes "Nädaline" arutletakse 1. septembril Rapla Kultuurikeskuse perspektiivide üle. Paljugi on korrast ära, maja vajab remonti, uut inventari. Kuidas edasi toimida? "Korraldame kitsimaigulisi kalleid üritusi, kogume raha, ehitame, teeme korda ja küll siis ka alternatiivkultuuri jaoks aega ja raha jätkub. Hirm on, järsku on siis juba hilja, kui linn või kultuurikeskus aastate pärast uue, tasemel piianiino jõuab osta, et

Rein Rannapit mängima kutsuda. Ja kas steriilse kitsiga harjunud publik seda siis üldse vajab? Ah, mis ikka heietada, küll kõik läheb nagu ta läheb."

Poisid saadi võistu laulma

28. septembril Roosna-Allikul toimunud Järvamaa poiste lauluvõistlusel oli 25 osalejat. Nagu sageli, ei langenud žürii ja publiku arvamusel parimate väljaselgitamisel ühte. Idee tuli sellest, et kevadistel laste lauluvõistlustel oli väga vähe jöngermanne.

Saarlased välismaal

Augusti lõpul käis Kuressaare Gümnaasiumi tütarlaste koor (dir. Anita Kangur) esinemas Taanis, külas oma sõpruskooril Fredriksenil.

Septembri algupoolel osales Saaremaa Poistekoor (dir. Laine ja Veikko Lehto) ainsana Eestist Saksamaal Hannoveri lähedal Wolfenbüttelis toimunud Euroopa noortekoorte festivalil "Eurotreff" 42 riigist kokkusõitnud kooride hulgas. Väikelinnades anti 5 tunniajalist kontserti peamiselt eesti heliloojate vaimulikust muusikast. Septembri lõpul esines koor juba Soomes.

Eesti kultuuritöötajate kaheaastaste kursuste lõppetapis 11.-15. septembrini Taanis viibinud Saaremaa kultuurinõunik Lea Kuldsepp jagas Saaremaa lehtedele muljeid kultuuritöö korraldamisest selles riigis.

Igasuguste kultuuriürituste korraldamise otsustab Taanis rahvas, mitte ametnikud. "Kui keegi midagi ei tee, siis rahvas tahab, et nii oleks." Rahvuskultuuri vastu on Lea Kuldsepp sõnul noorte huvi Eestis suurem kui Taanis. Näiteks tõi ta ühe Taani 500 õpilasega gümnaasiumi, kus on 15 rökiansamblit, aga mitte midagi rahvuslikku.

Heli Lääts oli liigutatud

2. septembril toimus Kuressaare Raegaleriis Heli Läätselt kirjutatud raamatu "Vikerkaare saladus" esitlus. Autor on laulja sõbranna, Saaremaa ajakirjanik Enda Naaber. Kohal olid ka Heli Lääts ja Peeter Saul. "Meie Maa" kirjutab: "Nad alustasid Albert Uustulandi lauluga "Kodu Rannamäel", sealjuures oli lauljanna nii tundelises meeleolus, et pidi poole laulu ajal melododia kõrgust vahetama. Viimase laulu ajal pidi maestro Peeter Saul kolm korda klaveri klahvile vajutama, enne kui madal lõpunoot helisema hakkas."

Esinesid ka Toomas Kuter ja Therese Raide.

Läti Ooperiteater taasavatud

29. septembril avati Riias pärast 5 aastat kestnud kolmandat restaureerimist taas 1863. a. rajatud Läti Rahvusooperi hoone. Pidulikul avamisel viibisid kõigi Balti riikide presidendid, esinesid laulusolistid ja balletiansamblid, ka külalised.

Restaureerimine on maksma läinud 9,65 miljonit latti (18 miljonit USD), piletivõimistlus jätkub 1997. aastani.

Avaetenduse piletid maksid 75-300 latti (umbes 1700-3000 EEK). Edaspidi muutuvad ooperi- ja balletietendused kättesaadavamaks ka laiemale elanikkonnale, piletihinnaks kujuneb 3-25 latti (umbes 70-560 EEK).

LTA/ETA

M. K. Cirulionis - 120

Leedus tähistatakse M. K. Cirulionise 120. sünniaastapäeva. Muuhulgas lindistati Vielmantas Bentalise kompaktplaat, milles on kasutatud paljusid Cirulionise muusikateoseid.

24. septembril, üheaegselt viiepäevase kultuurifestivali algusega, avati Viiniuse vanalinnas pidulikult M. K. Cirulionise majamuseum. Seal oli aastatel 1907-1908 selle leedu väljapaistva helilooja ja kunstniku tagasihoidlik üürikorter. Nüüd on seal ka Cirulionise loomingut propageeriv kultuurikeskus, hakatakse läbi viima kammermuusika-õhtuid. Samas paikneb nüüd ka erinevates maades

300 liiget ühendava Cirulionise Ühingu Viiniuse filiaal. Tulevikus on kavas Cirulionise abikaasa memuaaride põhjal taastada muuseumis ajalooline interjäär.

ELTA-ETA

S. Rahmaninovi vennapoeg on kuulus ehitaja

Tambovi oblastis Ivanovkas, kus Sergei Rahmaninov kirjutas paljud oma kuulsad teosed, avati muuseum. Avakõne pidas Venemaa presidendi administratsiooni ülem Sergei Filatov. Ta tänas inimesi, kes aitasid S. Rahmaninovi mõisahoonet taastada, teiste hulgas tema vennapoega Juri Rahmaninovi, Moskva ehitajat-sotsialistliku töö kangelast.

ITAR/TASS-ETA

M. Rostropovitš lavastab Moskvas Moskvasse saabus Mstislav Rostropovitš, alustamaks dirigendina Suures Teatris proove M. Mussorgski ooperi "Hovanštšina" uuslavastusega D. Šostakoviči versioonis. Lavastaja on Boriss Pokrovski, esmakordselt tuakse tükki vaatajate ette novembri algul.

Enne seda esineb M. Rostropoviči nii dirigendi kui tšellistina 21. oktoobril kontserdil Moskva Konservatooriumi suures saalis. Sellest kontserdist laekuv tulu läheb Kristuse-Päästja kiriku taastamiseks Moskvas.

30. septembril aga esines ta Orenburgis, kus ta oli sõja ajal olnud evakueeritud. Ta mängis seal sama Saint-Saënsi pala, mis 1942. a.

Tuliselt tervitajate hulgas oli ka Venemaa peaminister Tšernomõrdin.

ITAR/TASS-ETA

Šostakoviči testament hakkab täituma

D. Šostakoviči testament oma teoste ettekandmise kohta, mille ta andis M. Rostropovičile (vt. ML nr. 5, lk. 21), hakkab täituma. Seda dokumenti arvestades lindistatakse VI. Aškenazi ja Juri Temirkanovi juhtimisel "Deutsche Grammophone" stuudios tuleval aastal kõik Šostakoviči sümfooniad, tähistades nii ühtlasi suure helilooja 90. sünniaastapäeva.

Jüri Temirkanovi juhtimisel ettekantud Šostakoviči 5. sümfooniaga avas tänavu oma 75. hooaja D. Šostakoviči nim. Peterburi Filharmoonia. J. Temirkanov on ühtlasi sellest aastast Peterburi Filharmoonia kunstiline juht.

ITAR/TASS-ETA

Šaljapini kiri tütrele viidi Stalini kätte

26. septembril anti Venemaa Föderaalse Julgeoleku Teenistuse (endise KGB) arhiivis Štšussevi nim. Riiklikus arhitektuurimuuseumis 1937. a. mahalastud arhitektide isiklikud kirjad ja dokumendid üle kadunute omastele. Samas said Fjodor Šaljapini pärijad oma valdusse kirja, mille kuulus laulja saatis 1936. a. Nõukogudemaale oma tütrele Irinale, mida aga adressaat kunagi kätte ei saanud. See suunati hoopis lugemiseks Stalinile. Koopia kirjast sai Šaljapini Keskus.

ITAR/TASS-ETA

Ameerika valitsuse muusikasaadik Hanoi

Esimesena sõitis Ameerika valitsuse rahalisel toel Ameerika muusikakultuuri vietnamlastele tutvustama tuntud kantrilaulja Don Seals, kaasas Ameerika Hääle muusikadirektor Judy Massa. Oma Kaug-Ida turneel, mis haarab Indat, Bangladeshit ja Taid, esines ta 23. septembril ka Hanoi Rahvusvahelises Klubis, mis mahutab 300 inimest. 2/3 kuulajaist oli personaalselt kutsunud Ameerika saatkond Vietnamis, 1/3 Vietnami kultuuriministeerium. Eelnevalt oli kooskõlastatud, et kutsutute hulgas oleks ka noori inimesi.

DPA-ETA

Iraani usujuht väidab, et muusika rikub noorust

Vastates ajalehes kirjalikult ühe imaami küsimusele muusika õpetamisest, ütles Iraani liider ajatolla Ali Khamenei, et muusika pole kooskõlas islami ideaalidega ja rikub noorust. Usuliider ei täpsustanud, millist muusikat ta silmas peab, varem on Iraanis piiratud Lääne popmuusikat.

Iraani eramuusikakoolid teatavad, et nad pole saanud mingeid ametlikke korraldusi muusika õpetamise kohta. Iraani kultuuriametnikud on keeldunud ajatolla avaldust kommenteerimast.

Reuter-ETA

Raha ja muusika

(Järg 21. lk-l)

"MA LENDAN LIBLIKANA ANDMA MAKSIMUMI"

(Algus eelmises ML-is)

Mispoolest see saal silma paistis?

Jaapanis pole ühtegi kontserdisaali, mis poleks akustiliselt peensusteni välja ehitatud. Iga ohe liigub saali ohkena edasi, iga liigutus, iga kleidi-, siidikahin. Rääkimata sellest, kuidas kõlab a capella muusika, kui pole instrumente, rikkumaks vokaali.

Viisil, kuidas jaapanlased oma pille hoiavad, pole nime. Seal pole nii, et kui ühte klaverit lõhutakse, tuleb konveierilt uus asemele. Klaverid on au sees nagu Indias pühad lehmad. Kõik pillid on Jaapanis hoitud, häälestatud, temperatuurimuudatuste eest kaitstud. Kasutamise eest võetakse väga suurt üüri. Koolides ei lähe ükski laps klaveri taha klimberdama, klaveripala esitavad

vaid need, kes on seda õppinud. Seejuures on koolide muusikaklassid täis pille, kõikvõimalikku tehnikat.

Eesti koolide traagika on selles, et õpetaja on kätega vehki, kõike pille, kogu tehnikat asendab üksus, kes peab muusikaarmastuse oma isikliku ihu kaudu viima lasteni. Seejuures olemasolev vähenegi tehnika on täiesti kaitsetu, sest meil on sajaks aastaks veel veres lõhkumine, osade äraviimine.

Kas Te seletate oma koori edu Jaapanis ainult selle kõrge tasemega või ka koori oskusega Jaapani tingimustele kohane?

Tellimus Jaapanist tuli dirigendi Chifuru Matsubara poolt, kes töötas Kaljuste kooriga. Tõnu tutvustas mind temaga ja Chifuru Matsubara töötas "Ellerheinaga". Usaldus meid kutsuda tuli siis ka sellest, et ta oli oma käe all koori läbi katsunud. Nüüd on küll koori koosseis muutunud, aga selle üldine olemine ja laulmise stiil on talle tuttav ja see sobib tema mõtetega.

Ch. Matsubara on jäägitult Veljo Tormise muusika austaja ja selle tõttu paluti ka konkursil esitada maksimaalselt Veljo Tormise muusikat. Teise eesti heliloojana on jaapanlaste tähelepanu pälvinud Urmas Sisask. Esialgu paluti meil osa võtta kahe kooriga. Nii pidime Jaapanisse sõitma neljakümnekesi, sest ühes kammerkooris peab olema 20 lauljat. Siis tuli meile faks, et Eestist ei saa siiski esineda 2 koori ja nad palusid südamest vabandust selle eest, et nad on sunnitud rikkuma meie plaane. On ju Jaapanis plaanid pühad. Kui neid muuta, tekib seal paanika, see on nagu maavarisemine.

Meie aga oleme harjunud silmapilkselt orienteeruma, laveerima, plaane kapitaalselt ümber tegema. Seepärast, kui nemad kurvastasid südamest selle üle, et Eestist ei saa konkursil osaleda 2 koori, olime meie rõõmust hullumas. Seni olime me jaotanud häid lauljaid kahe koori vahel, nüüd võisime nad üheks kooriks kokku koguda ja see oli ka alus võiduks.

(Järg 14. lk-l)

Tiia Loitme imetleb lennuväljal oma "lennukit" — jaapanlaste kingitud tiivikut, mis on nii osavasti konstrueeritud, et seisab sõrmeotsa peal.

TALLINNA KONTSERDIELU - SEPTEMBER

Ametlik hooaja algus oli siis veel mägede taga, kui leedulaste laulukuulsus **Virgilius Noreika** avas 8. septembril oma peatset juubelit tähistava esinemisesarja kontserdiga Valges saalis. Väga meeldiv, et see sari sai alguse just Tallinnas, kus Noreikale on viimaste aastakümnete jooksul tuluselt plaksutatud nii kontserdi- kui teatrisaalides.

60 eluaastat pole väaranud V. Noreika kõrgvormi - hää l voolab endise jõuküllusega ning kahtlemata aastast-aastasse üha nüansseerituma meisterlikkusega. V. Noreika jälgimise teeb eriti meeldivaks esituse poosivaba lihtsus ja väliselt hoomatava pinge puudumine ka jõulistel kulminatsioonides.

Heas mõttes läbilõikelise kava ülesehitus rajanes kontrastidele; kohe alguses kütkestasid kahe Beethoveni laulu - "Sünges hauas" ja "Sind armastan" - eredalt vastandatud karakterid. Ja kui V. Noreika vokaalne täiuslikkus oli n.-ö. taastavastatud, pakkus laulja karakteritloomise ilmekus ja mitmeplaanisus ehk rohkemgi naudingut kui puhthääleline ilu.

Esimeses pooles tutvustas V. Noreika meile ka paari Leedu helilooja laulu ja lõpetas C. Kreegi "Tule koju" eestikeelse (!) esitusega. Hulk saalis viibinud leedulasi võttis eriti rõõmsalt vastu oma rahvalaulu "Oh, ootasin ma hingamispäeva", ent "Moonid" ja "Vaikus" viitasid rahvusromantilisel meelestunud J. Gruodisele ja "Mul unus kõik" nüüdisaegse helikeelega V. Kairiukšisele kui tähelepanu väärivale loojaisiksustele.

Teine kavapool viis kuulaja aariataga P. Mascagni, G. Donizetti ja F. Halévy ooperitest V. Noreika pärusmaale: traagiline Turiddu, mänglev Nemorino ja paatoslik Eléazar tõestasid laulja ammendumatut aplauaad.

Siinkohal on paras hetk kiita V. Noreika ansamblipartnerit Povilas Jaraminast, kelle ühtaegu diskreetsed ja tugevasti individualiseeritud saated etendasid kontserdi kunstilises kordaminekus suurt rolli. Tema mängitud kolm G. Gershwini prelüüdi lisasid pianisti silmapaistvatele "saatja näitajatele" ka tugevaid solistipunkte. G. d'Hardelet, P. Tosti ja S. Cardillo laulud viisid kontserdi lõpu kergemale, kuid põrmugi mitte odava menu lainele.

Juubilari tulid tervitama Leedu saatkonna ja Estonia Teatri delegatsioon, väljendama oma vaimustust ja soovimaks talle tipus püsimist veel mitmeid aastaid.

***

13.-15. septembrini toimunud festival "Vox est fest" jääb meie kultuurilukku mitmetähendusliku sündmusena. Kõigepealt oli see Eesti Kontserdi tiiva alt kaheksa kuud tagasi lahkunud Eesti Filharmoonia Kammerkoori esimene tõsine ettevõtmine, n.-ö. teovõime-eksam muusikaavalikkuse ees. Teiseks tähistas festival nelja juubelit: koori 15+15 aastapäeva ja Eduard Tubina, Veljo Tormise ja Arvo Pärdi ümmargusi sünnipäevi. Kolmandaks algatas EF Kammerkoor nii või teisisi traditsiooni, olgu siis oma hooaja avauurituse või juubelifestivali näol; pressikonverentsil kuuldi põhjal on ta valmis haarama kinni iga liiki toredatest pakkumistest. Samas tõdeti ka, et riputakse riigi majanduse küljes ja otsitakse abi jõukatelt firmadelt. Sellele üritusele panid öla alla hotell "Palace", lennufirma SAS, kaustuuri- ja Haridusministeerium, neli raadioprogrammi

ja teisedki. Neid aga, kelle tarvis festival korraldati, oli soliidsetest pilethindadest hoolimata saalides üsna rohkesti. Muide - lisaks ilusatele muusikamälestustele jäi kuulajatele äärmiselt maitsekas ja põhjalik, suurte kaante vahele asetatud programm.

Tubina-õhtu Toomkirikus kujunes väga terviklikuks ja vaheldusrikkaks. On ju Tõnu Kaljuste kuulus oma kavaülesehitusliku meisterlikkuse ja ainulaadse atmosfääri loomise oskuse poolest.

Ilus kaar tõusis kahe pühalik-malbe laulu vahel üle sisukate a capella laulude traagilise kulminatsiooni "Reekviemis langenud sõduritele" ning vaibus koos hapra "Jõululaulu" ja kujundlikult omapärase "Muusikaga keelpillidele".

Reekviemi kui õhtu kaalukaim teos väärib eeskätt tähelepanu oma ebatraditsiooniliste tekstidega. E. Tubin on kasutanud kahte H. Visnapuu ja ühte M. Underi luuletust, saavutades väga mõttetiheda ja haarava aluse oma muusikaliste kavatsustele. Tundes Tubinat kui suurt sümfoonikut üllatas napp saateaparaat: orel, trompet ja löökpillid (vastavalt I. Maidre, J. Leiten ja M. Metsmart). Kuid nendega on autor loonud maksimaalselt võimsa (kohati vokaali ülemängimiselegi ahvatlenud) tausta koorile (EF Kammerkoor ja Eesti Raadio Koori meeslauljad). Leili Tammeli soolo "Oma kõvad käed mu pihku anna" ilmestas Reekviemi lüürlilist poolust väga tundeliselt. Kogu teose esitust iseloomustas aga dünaamilisus ja monoliitsus ning seesmise elamuslikkuse rõhutamine.

Kolme mõneti eba-tubinliku, kuid kava tõsidust tuntavalt mahendanud laulude "Ave Maria", "Jõululaul" ja "Õhtulaul" kõrval meeldisid väga neli E. Enno, J. Liivi ja H. Visnapuu tekstidele tugeva lüürlilise viisimeelega loodud koorilaulu.

14. septembril mahutas Kaarli kirik vaevu kõiki koos vabariigi presidendiga **Arvo Pärti** austama tulnud. Kiriku võlvide all kõlas sel õhtul peamiselt helilooja hilisem looming: "Litany" ja "Memento mori" 1994. aastast, "Trisagion" 1992. aastast (kaks viimast Eestis esmakordselt), "Pari intervallo" ja "Psalom" kaheksakümnendaist. Aga nende uuslihtsate, puhaste ja vaiksete helide keskel meenutas 1968. a. kirjutatud "Credo", et Pärt on oma stiili n.-ö. destilleerinud dissoneerivusest ja eklektilisusest. "Credo" oli Pärdi viimane dodekafoonial ja kollaažil põhinev oopus, kus Bach'i C-duur prelüüdile (klaveril I. Lau) vastanduvad kromatismide lõikav kaos, 12-häälese koori kisendused. Kumatigi õhkub sellestki, nagu kõikidest hilisematest helitöödest, religioossust ja müstitsismi, mida A. Pärt nüüd edastab askeetlikult minimaalse helihulga, kellahelinast inspireeritud läbipaistvate akordide ja "täidetud" pausidega.

Tallinna Kammerorkester mängis "Trisagioni" ja "Psalomi" seisundliku tasakaalukusega, puudutades pillikeeli hellalt, kohati kaduvaükselt. 1978. a. loodud "Summat" laulis "The Hilliard Ensemble", üks maailma säravamaid vokaalgrupe, kellel A. Pärdiga tihe side juba kümme aastat - eks siit ka esitatava sügav mõistmine-tunnnetamine.

Keskendunult, iga heli tähendusest teadlikuna mängis I. Maidre "Pari intervallo"; kava lõpetas mõõdund hooajal meil esmaettekandes kõlanud "Litany". Tollast solistidegruupi asendas nüüd "The Hilliard Ensemble". Arvestades nende vokaalset adekvaatsust oli esituse tulemus muidugi võrratu.

15. septembril oli taas võimalik kuulata tervikuna V. Tormise "Eesti kalendrilaulu", mis võtavad omamoodi kokku autori aastaid kestnud rahvalaulude uurimise ja töötlemise perioodi. Vaheldumisi meeste ja naiste poolt, lõpuks ka ühiselt esitatavate tähtpäevadega seotud laulude aluseks on asjalikult, sageli maagiliseltki vilja- ja karjaõnne mõjutavad regivärsid ja algupärase viisid. Muidugi on autor nende kunstmuusikasse toomisel kasutanud mitmeid varieerivaid-arendavaid võtteid, mis nõuavad esitajailt filigraanset täpsust ja peenimat stiilitaju. Näib, et Tormise ainulaadset balanseerimist n.-ö. etnograafilis-kunstilisel piiril on võimatu paremini edastada. T. Kaljuste teeb oma kooriga lausa imet, võib kujutleda, kuivõrd mõjusaid elamusi pakuvad need laulud teistes kultuuri- ja regionaalsetes.

(Väike nõuamärkus: kui nootide kasutamine kalendrilaulude puhul on talutav, siis kolme eesti mängulaulu figuraalsete liikumiste aegu häiris paljude käes olev noodimapp - usutavasti suudavad nii võimekad muusikud laulda oma rahvalaulutöötlusi ka peast.)

Kava teises pooles oli laval ka Tallinna Kammerorkester, kes esitas katkendi filmist "Kevade" ja saatis M. Voitest "Helletustes" ning koori "Kurvameelsetes lauludes" (viimase primitiivsevõitu seade V. Puu-Weimannilt tekitas küll mõningast ebalust).

Lastekoor "Ellerhein" Tiia Loitme juhatusel laulis nagu ikka meisterlikult ega jäänud sarjadest "Sügismaastikud" ja "Talvemüstit" pärit laulude tõlgitsemisel kuigi palju alla kammerkoorile!

Kava lõpetas "Raua needmise" ülimalt sugestiivne ettekanne. T. Kaljuste oma noiatrummiga kütis muusika rituaalse atmosfääri nii kuumaks, et publik kulminatsioonis "sipelgateta seljal" küll toime ei tulnud.

Festival "Vox est fest" läks ootuspäraselt korda nii kunstilises kui moraalses mõttes - me oskame veel austada oma minevikust ja tänapäevast pärit suuri poegi! "Eesti rahval oli sünnipäev," ütles ka hr. President juubilaride auks korraldatud vastuvõtul. Jääb vaid lootat, et meil jätkuks tahet ja vahendeid ilusate sünnipäevatradsioonide jõushoidmiseks.

***

21. septembril pööras Eesti Kontsert endale linnarahva tähelepanu õige ootamatul moel: lippude, küünalde, lindimuuksika ja minikontsertidega oma peaukse ees. Kas see niigi elavat huvi **avakontserdi** vastu veel tõsta suutis, aga tuletat ehk mõnelegi mõõdujale meelde tõsise muusika ja selle kuulamisvõimaluse "Estonia" kontserdisaalis.

Põhimõttel "ega küll küllale liiga tee" avati hooaeg A. Pärdi I sümfooniaga; viimase kuu jooksul oli seega Eestis kuulatud umbes 20 Pärdi teost, mitmeid, ka I sümfooniast, korduvalt.

Oma õpetaja Heino Elleri mälestuseks loodud suurvorm valmis 1964. a. Alapealkirjast "Polüfooniline" nähtuva vormiga liitub n.-ö. klassikalist dodekafooniat jälgiv kompositsioonimeetod, tuleb on dünaamiline ja vaheldusrikas, suundub ühteainsasse tippu fuuga lõpus, mis kafkeb nagu inimelule äkki ja valuliselt. Tõsise ja painava muusika, mille keskel II osa viiulisoolo loob ühe helgema hetke, kandis ERSO Arvo Volmeri juhatusel ette dramaatilise innukusega.

Meil ammutuntud nõukogude

viulikunstnik, nüüd Hollandis elav **Mark Lubotski** esitas A. Schnittke Teise viulikontserdi (1966). Kahe muusiku tulemusrikkalt kulgenud koostöö algas juba 1963. a., kui viuldaja pälvis Esimese viulikontserdi esmaettekandega autori tõsise rahulolu. M. Lubotskile on A. Schnittke pühendanud nii II kontserdi, 3 sonaati kui ka klaveritrio, seega peab kunstnik tundmatunnetama seda muusikat läbi ja lõhki.

Solisti ja keelpillide kanda on teose meloodilisem materjal, rohked löökpillid tegutsevad enamasti aleatooriliselt; sellest vastandumisest kasvab välja kõlavärvide omavaheline võitlus: ühel pool tundeline, teisel pool robustelt agressiivne. Aeg-ajalt näis, et erinevad pillirühmad ajavad omaette joont, kuid selle lähknevuse koondas A. Volmer küllaltki kompaktselt helidraamaks. Huvitavat koostust pakkusid solisti "duetid" viiuli ja kontrabassiga, kellel oli kontserdis täita üsnagi omapärane roll.

23. septembril andis M. Lubotski soolokontserdi koos Julia Botškovskajaga W. A. Mozarti, J. Brahmsi, A. Schnittke ja R. Schumanni teostest.

Kontserdi põhiteose - J. Brahmsi I sümfoonia - kandis üle "Nordic Concertseries" tsükli avasaade. Oli tunda, et ERSO-l ja A. Volmeril on seljataga tõhus ettevalmistustöö - avataktide pingelise tõusu paljulubavus ei petnud kuulajaid. Kaugeltki mitte alati ei saa nautida meie orkestrit nii jäägiult kui selle sümfoonia aegu: ühest küljest hästi valitud tempode ja dünaamikaga kujundatud tõlgitsus (näit. väga mõõdetult kulgemine finaali alguses enne jõudmist jõulisusse, pidulikkusesse), teisest küljest keelpillide ilus, ümar kõlapilt, puhkpillide markantne täpsus ja see sõnulestatamatu loominguiline palang, mis dirigendi-orkestrantide vastastikkusel võimendumisel annab alati suurepäraseid tulemusi.

Järgmisel õhtul mängis kontserdisaalis **Viini Kammerorkester** Claudius Traunfelleri juhatusel. Peatselt pooleaastaseks saav ansambel on üks paljudest Austria pealinnas tegutsevaist, erineb aga teistest nn. Haydni-koosseisule sobiva reperitaarivalikuga. Huvitav on märkida, et orkestrit on dirigeerinud tohutu arv muusikuid, kelle hulgas põnevamad itaalia pianist C. Zecchi, saksa tenor P. Schreier, viuldaja Y. Menuhin, heliloojad P. Boulez, B. Britten jpt. Seekord siis C. Traunfeller, kellel "oma" orkestriks hoopis *Wiener Kammerphilharmonie*.

Avateos pärines austerlaselt Th. D. Schlee'lt (1957), kes pole Eestis kaugeltki tundmatu mees. Tegevorganistina on ta Tallinnas korduvalt esinenud, tema teost "...und mit einer Stimme rufen" mängis ERSO eelmisel hooajal; tema isa poolt juhitud Viini muusikakirjastus "Universal Edition" omab aga A. Pärdi teoste kirjastamise õigust.

"Ärgake, harf ja keelpillid" on autor nimetanud hommikulauluks ja tõepoolest õhkub sellest habrast värskest, uuele päevale vastuminekule lihtsat rõõmu. Harfi (Evelyne Schwarzmüller) ja orkestripille on käsitatud üsnagi ootuspäraselt, helipilt on põnevalt meeleoluloo.

W. A. Mozarti Kontserdi D-duur esitas noor austria viuldaja Sebastian Gürthler, keda tunnustati mitmetel konkurssidel juba õpiaastate aegu ja kes praegu, vallates paarikümne kontserdi partiisid, on hinnatud solistina paljude orkestrite ees.

Gürthler on mängulaadilt närviergas, kerge ja sädelev, salzburglasena Mozartistilis loomulikult täiesti enesekindel. Äärmiste osade tempokas hoog ei takistanud

teda kasutamast võluvaid vabadusi ja lühimatelgi helidel mahlakat tooni, "Andante cantabile" oli aga piisavalt pidulikku rahu.

J. Haydni "Lahkumissümfoonia" omapärane lõpp - ekstrandid lahkuvad ükshaaval - ärgitab teost ette kandma aastalõpukontsertidel. Tegelikult oli tegu Haydni omalaadse protestiga, kaitsmaks pillimehi vürst Esterházi omavoli eest. Tõsistest ajenditest hoolimata on sümfoonia muusika elurõõmus ja päikeseline, ainult finaali Adagio mõjub oma mõtliku, üha tasaneva sõnumiga kurvakstegevalt.

Muidugi hiilgas viinlaste Haydni-esitus ehtsuse ja vaimusega, muusikud haarasid otseku "ohjad enda kätte", musitseerides nii kooskõlastatud üksmeelse, et dirigent näis üleliigsena. Ometi lähtusid just C. Traunfellerist peamised impulsid, mis andis sümfooniale erilise subtiilsuse.

Publiku tootalne vaimustus tuli külalistele üksjagu ootamatusega, nad olid lõpuks sunnitud kordama sümfoonia efektselt finaali.

Taani puhkpillikvintett "Boreas" huvitas kahjuks vaid paarikümnet muusikasõpra (isegi professionaalseid puhkpillureid on meil vähemalt kolm korda nii palju!). 1988. a. loodud ansambelis mängivad noored mehed ja naised, kusjuures kõrgemad pillid - flööt ja oboe - on just meeste, madalamad aga naiste kättes. Taani Kuningliku Konservatooriumi seinte vahel asutatud kvintetil on õnnestunud kokku jääda ja edu saavutada tänu ideaalsele ansambliisole ja kõlalisele ühtesobivusele. Aeg-ajalt oli isegi raske eraldada kompaktselt helipildist üksikute pillide tämbreid, alles duetis või sooleerimiste aegu ilmnis, kuivõrd pehmelt ja elastselt kõlab metsasarv või kui ergas ja nõtket on oboe ütlemissviis.

Kui F. Danzi kvintetis kippus üldine foon püsima fortes ja pisut väsitama oma vähese diferentseeritusega, siis P. Hindemithi "Kleine Kammermusik" ja C. Nielsen kvintett - juba olemuselt väärtteosed - omasid suurepärase lahenduse. Nii üks kui teine autor tundis perfektselt antud pillide karaktereid ja kõlaomadusi, eriti läbimõeldud avaldus see soololõikudes.

Ansamblistid võtsid tõlgitsusel tulemuslikult omaks Hindemithi ratsionaalse mõtteviisi ja intellektuaalse temperamendi, Nielsen rõõmsameelne ja spontaanne muusika oli aga taanlastele igiomane, mistõttu Nielsen kvintetist kujuneski õhtu meeldejäävaim elamus.

25. septembril kohtus Tallinna publik üle paljude aastate **Arbo Valdma** kui solistiga - saatja rollis kuuldigi teda mitmel puhul peale elamaasumist Jugoslaaviasse.

Omaval ajal aktiivset muusika-propagandistist (meenutagem Tornimuusikat, Kammerakadeemiat, huvitavaid sooloõhtuid ja TV-saateid) ja kaunis isepäisest interpreedatourist on nüüdseks vormunud soliinne klaveriprofessor - pikka aega Jugoslaavias, 1993. aastast Kölnis -, paljude meistrikursuste kunstiline juht ja õppejõud (ka Tallinnas), kelle töö põhjalikkuse kõige objektiivsemaks hindeks on tema paljurahvuselise õpilaspere loendamatud preemiad maailma tähtsatel võistumängimistel.

Tuletagem ka meelde, et Arbo Valdma sündis Pärnus, õppis B. Luki klassis ja aspirantuuris N. Jemeljanova ja A. Nikolajevi käe all ning alustas oma tähelendu juba õpinguaastail tohutu ovatsiooni esile kutsunud soolokontserdiga 1965 ja võiduga I vabariiklikul pianistide konkursil 1968.

Kontserdilt jäi kirkamalt meelde P. Hindemithi-pool: Sonata nr. 3 B-duur ja Süit "1922". Keeruka polüfoonia selgus,

orkestraalsuseni küündiv kõlaamplituud, eredad karakterijoonised ja toredad rütmifinessid andsid kujuka pildi pianisti kunstilise ja professionaalsest haardest.

R. Schumanni Humoreski B-duur kontrastiderohkuses oli keni mõtisklusi ja hoogsat fantaasiatendu. A. Pärdi kahte pala käsitas A. Valdma mingi erilise helluse ja ettevaatlikkusega.

"Auryn Quartett'i" kontsert Valges saalis oli lihtsalt imeline. 1980/81. hooajal Euroopa Ühenduse Noorteorkestri liikmeist moodustatuna on ta oma tegevusaastail kujunenud esmaklassiliseks ansambliks, mille ees on lahti prestiizikaimategi saalide ukсед.

Kõikide meistermängijate puhul iseenesestmõistetavatele professionaalsetele oskustele lisaks valdavad Matthias Lingenfelder (I viiul), Jens Oppermann (viul), Stuart Eaton (vioola) ja Andreas Arndt (tsello) sellist loomingulist fantaasiat ja julgust, mis vormib nende tõlgendused ainukordseks ja tohutult kaasakiskuvaiks. Muusika hingab vabalt ja püsib samaaegselt kindlais, läbimõeldud raames. Võimalik, et konservatiivsemalt seisukohalt "juhtub liiga palju", ent ometi on sellega kaasaminek põõraselt põnev.

Kontsert algas C. Debussy Keelpillikvartetiga g-moll; omal ajal vastakaid hinnanguid esile kutsunud, kuid tänapäeval kõrgelt koteeritud teosega. Järgnes noore Schuberti võluvalt kapriisne Kvartett E-duur ja siis L. van Beethoveni F-duur, üks nn. Razumovski kvartetidest.

Beethoveni kvartetitanri enneolematu komplitseeritus eeldab kvartetti, kui üht nõtket, hingeelu salajasemaidki avaldusi väljendada suutvat instrumenti. Olles küll olemuselt intiimne, nõuab see mõttesügav muusika kõigilt, mitte ainult esimeselt viiuldajalt iseseisvust ja aktiivsust, juhtimaks vajadusel ülejäänuid. Just sellise "ühe instrumentina" tegutsenud "Auryn Quartett" luges Beethoveni teksti äärmise põhjalikkuse ja emotsionaalsusega.

***

Parvlaeva "Estonia" hukkumise aastapäevale pühendatud mälestus-jumalateenistusel Kaarli kirikus kanti ette **Jüri-Ruut Kanguri** "Requiem" h-moll. EMA üliõpilase ilmselt esimene suurvorm oli valminud, nagu autor kavalehe kaudu teavitas, möödunud aasta jooksul ja püüab edastada traagilist kaotusvalu ja leina, mis tabas eesti rahvast tol tormisel septembrikuu ööl.

J.-R. Kangur oli tunnustustvääriva agarusega koostanud teose esitusmeeskonna - sümfooniaorkestri ja segakoori, kutsunud kaasa poistekoori "Revalia" ja solistid Aile Asszonyi ja Uku Jolleri ning juhatas teost ise. (Koht kiriku tagumises pooles ei võimaldanud kahjuks jälgida seda visuaalselt.)

"Requiemis" oli kahtlemata kena muusikalist materjali, kuid mitte alati ei suutnud noor autor seda vääriliselt rakendada ja arendada. Vast oleks kasuks tulnud ajalisel kokkurusutrum vorm ja ka tempode diferentseerimine - üldmuljena liikus nagu kõik ühes tempos.

Muusikud suhtusid oma ülesannetesse hoolikalt, väga kauniilt kõlasid solistide etteasted, eriti sopranipartii "Pie Jesu's" ja "Agnus Dei's".

Eks iga algus ole raske, pealegi kui ülesanne nii tõsine ja pühunenud! J.-R. Kangurile jääb vaid soovida oma arenguruumi tihedat tähtmist.

INES RANNAP

Miks Neeme Järvi käis jaanipäeva õhtul

Hr. Robert Kasemägi! Sel suvel Eestis viibides käis Neeme Järvi vabal jaanipäevaõhtul külas just Teie suvekodus Märjamaal. Miks ta Teie arvates just nii toimis?

Oleme Neemega väga vanast ajast head tuttavad. Küllap sellepärast valis ta Eestist lahkunult minu oma - vähemalt üheks - sidemeheks sünnimaaga. Pealegi on meie mõlemad vanemad Märjamaa kandist pärit. Pärast Tallinna pommitamist 1944. a. käis ta ka mõned aastad siinkandis, Paekülas, koolis. Mina küll seal tema koolivend polnud, kuid tundsin juba noore mehena tema vanemaid.

Kuidas said alguse Teie tihedad sidemed Neeme Järviga?

See on kauges minevik. Mängisin Estonia Teatri orkestris ja Neeme lõi ka seal VII klassi õpilasena operetietendustel kaasa. Ühel õhtul tuli ta äranutetud näoga. Kuna löökpillid olid üsna metsasarvede rühma lähedal, kus mina istusin, küsisin talt, mis juhtus. "Geograafias sain "kahe", vastas Neeme selle peale. Ma püüdsin teda julgustada: see on niisugune asi, mida vahel ikka juhtub.

Helistasin ta emale ja rääkisin talle, miks Neeme oli orkestris väga õnnetu. Ema ütles, et sellest pole midagi, nad on õhtul kahekesi alati tema tükid ära õppinud. Tema õpib enne ja kui Neeme tuleb vahel õhtul hilja kontserdilt või ringreisilt (ta kontsertreeris tol ajal juba ksilofoniga), teeb ta talle kõikides ainetes homsed õppetükid selgeks. Ta ei olevat pojal isegi kohustuslikku kirjandust lasknud lugeda, vaid jutustanud selle Neemele ümber, sest viimasel ei olevat lihtsalt aega. Kuna oli näha, et poiss põhiliselt midagi muud teha ei taha kui pilli mängida, olid vanemad juba algusest peale asja niimoodi rihtinud, et ta muude õppeainete peale võimalikult vähem energiat kulutaks. Ilmselt jäi aga tookord see geograafia-teema läbi võtmata.

Neeme oli loomu poolest südamlilik poiss, alati heas tujus ning kõitis mind oma haruldase entusiasmiga ja musikaalsusega. Tol ajal mängis ta ksilofonil Hatšaturjani Viilukontserti, virtuoslikke galoppe ja polkasid.

Neeme lõpetas selle kooli, mille praegune nimetus on G. Otsa nimeline Muusikakool, kahel erialal: alguses löökpilli, hiljem koorijuhtimise erialal. Tema löökpilliõpetaja oli Kristjan Vestre. Esimest korda lõpetades oli ta ainult 14-aastane ja kuna keskaridus oli omandamata, ta edasi õppima minna ei saanud, vaid tegi selle kooli veel teist korda läbi. Tema dirigeerimisõpetajaks oli Elvi Voore, keda ta siia maani meenutab suure lugupidamisega.

Rapla ajalehes "Nädaline" antud intervjuus on juttu sellest, et omal ajal võitis ta Paeküla koolis loomingu olümpiaadid. Kas tegu oli heli- või interpretatsioonilise loomingu? Kui heliloomingu, siis miks ta seda hiljem pole jätkanud?

Ei, tegu oli interpretatsiooniga. Ei tea, kas seda loominguks võib nimetada, olid

Märjamaal?

lihtsalt kooli olümpiaadid. Ta õppis seal kolm aastat. Ma tunnen üht Märjamaa meest, kes meenutas, et Järvi oli tema klassivend - nad õppisid temaga esimeses ja teises klassis koos.

Kas ta on hiljem veel sealkandis viibinud?

On küll, sealhulgas meil külas käinud. Eriti on meelde jäänud 1980. aasta, vahetult enne Järvide Eestist lahkumist. Järvi viibis tol korral mõned ööd oma lastega meie juures Märjamaal, oli ka Tartus. Arasõitja loeti reeturiks. Moskvas oli olnud juhuseid, kus juudi lastel oli silmi peast välja torgatud ja neile lausa otsa sõidetud, kuna nende pered olid otsustanud kodumaalt lahkuda. Neemele oli soovitatud: ära sinagi kodu elu ega ennast avalikus kohas näita, võta ka lapsed koolist ära.

Kui me ühel hommikul üles tõusime, nägime aknast, et naaber peseb ja küürib Neeme autot aurava vee, mingisuguste nuustikute ja harjadega. Ise ütles: "Mul on nii suur lugupidamine tema vastu. Ma vaatasin, et see auto oli natuke porine ja otsustasin ta puhtaks pesta." Ta oli kütnud oma sauna soojaks ja ajanud suure katla täie vett keema. Kõik tahtsid Neeme heaks midagi teha.

See oli esinduslik Ameerika auto. Kui me sellega läbi alevi sõitsime ja kuskile seisma jääme, olid alati uudistajad ümber. Pärast tuli üks mees minu juurde ja ütles: "Kui ma seda autot nägin, arvasin kohe, et niisuguse "bussiga" sõidab Neeme Järvi masti mees."

Kui palju aega varem oli tal tekkinud ärasõitmise plaan?

Hulk aega varem. Arvatavasti pärast seda, kui ta oli käinud Ameerikas mõned korrad juhatamas. Ta dirigeeris "Onegini" Metropolitan Operas, astus üles Argentiinas ja Brasiilias. Euroopas oli ta muidugi ka juba tol ajal paljusid orkestreid juhatanud. Ise ta ütles pärast Ameerika-reisi mulle niimoodi: "Tead, ma käisin seal nüüd ära ja mõõtsin ära oma sobivuse. Kuna mul etendused läksid nii edukalt, siis ma sain teada, et sobin oma võimetega sinna."

Kui ta oli siin teatavaks teinud oma äramineku kavatsuse, käisime koos Toompeal tollase Ministrite Nõukogu aseesimehe Arnold Greeni juures. Neeme küsis talt pärast seda, kui olime kabinetiuksest sisse astunud: "Mis elu Te siin elate?" Green vastas: "Keskmiist Harju elu." Sõbraliku juttuajamise sees küsis Green: "Kas Sa tõesti kavatsed sõita Iisraeli ja viia oma lapsed Juudamaale?" Järvi vastas: "Teate, ma ei pea kogu aeg seal olema. Ma võin Juudamaalt ära sõita, aga siit ei saa ma ju kuhugi sõita. Ma võin seal elada ja samal ajal sõita ringi mööda maailma ning anda kontserte." - "Kui see on Sinu kindel tahe, siis õnn kaasa! Meie ei tee mingeid takistusi," ütles seepeale Green. Sellega oli valitsuse poolt saadud ametlik nõusolek.

Millised olid aga üldse Järvi suhted tolleagekse eliidiga?

Ma räägin Teile selle kohta ühe seiga, mida me oleme tagantjärele naerdes meenutanud. Oli Soome Vabariigi aastapäeva tähistamine. Muusikutest oli tema ainsana kutsutud sellele banketile. Ta ei tahtnud käia selles seltskonnas, ütles, et seal peab end alati näitama positiivse inimesena. Tol korral oli hulk aega seistud tummana, inimesed ei julgenud alustada juttu ühelgi teemal. Siis äkki keegi rääkis, milliseid peldikuid oli nähtud Venemaal. Siit hargnes jutt laiali, igauks demonstreeris oma teadmisi peldikute kohta ja kõigil oli kole lõbus.

Kuidas nägi välja teie kirjavahetus pärast Järvi ärasõitu? Kõiki mõtteid kirjavahetusele usaldada oli ilmselt õhtlik?

Ta saatis mulle postkaardi igast praegu, kus ta kontserdi oli andnud. Mul on praegu kodu neid täis suur kast. Neid peaks ilmselt hakkama süstematiseerima ja võib-olla kunagi Muusikamuuseumile andma. See oleks ehk üpris põnev materjal.

Nendel postkaartidel midagi keelatud ei olnud, aga mõistutorkeid oli alati. Me tundsin tema kõnepruuki ja see võimaldas alati midagi ridade vahele peita.

Mina viisin need postkaardid alati muusikakooli õpetajate tuppa ja panin nad knopkaga seinale, et igauks võiks lugeda, kus ta jälle on olnud. Umbes sel ajal ilmus "Sirbis" Vello Pohla artikkel, kus oli juttu ühest dirigendist, kollektiivi juhust ja perekonnaisast, ka sellest, mis ta siin tegi ja mida ta seal tegema hakkas, aga nime ei olnud nimetatud. Vähem autoriteetsete inimeste puhul öeldi sedalaadi artiklis otse ka nimi välja, tema puhul mitte. Kõik said muidugi aru, kellest on jutt.

Kas Teil tol ajal selle tutvuse pärast polnud mingeid ebameeldivusi?

Otsa-kooli mõned vastutavad töötajad olid mulle väga pahased nende postkaartide pärast. Ütlesid: "Miks Sa tood neid siia? Need on Sinule saadetud ja nad ei huvita kedagi." Tegelikult pakkusid need postkaardid ka neile endile huvi, aga nad kartsid oma positsiooni pärast. Mina sellest ei hoolinud, aga resultaadina ei saanud ma välismaale sõita. Mu endine õpetaja kutsus mind endale Rootsimaale külla. Sain jõulukaardi kätte, aga kutset ei olnud. Kui ta järgmisel suvel jälle Eestisse tuli, küsis ta, miks ma ei sõitnud, ta oli ju kutse saatnud.

Teine asi - mu onu elas Prantsusmaal, aga meie kirjavahetus katkes. Kuulsime, et ta oli sõitnud Ameerikasse. Tal võis ka naine olla. Kui Neeme oli juba Ameerikas, "organiseeris" ta mulle seal ühest kohalikust eestlannast onunaise - dokumendidki olid "tõestatud". See kutsus mind endale külla. Kui ma läksin taotlema väljasõiduvõimalust, öeldi, et onunaine ei ole sugulane ja seepärast ma sõita ei saa.

Väga suure töö on maestro Järvi teinud ära Tubina loomingu tutvustamisel ja propageerimisel välismaal. Samuti ka Tobiase puhul. Kas Teil on omavahel juttu olnud, keda võiks tema arvates veel maailmas laiemalt tutvustada?

Järvi on juhatanud Räätsa Kammerkontserti ja tema sümfooniaid ja hindab teda nüüdisaegse eesti heliloojana üsna kõrgelt. Kõige kõrgemalt arvan ma teda hindavat siiski Pärti. Kui ta üldse eesti heliloojate teoseid dirigeerib, on Pärt enamasti kavas. Aga ta on juhatanud ka vanema põlvkonna eesti heliloojate teoseid, näiteks Lemba Klaverikontserti.

Kas tal on ka sidemeid meie vanema põlvkonna ühe omanäolisema autori Heimar Ilvese ja tema loominguga?

Jah, on küll. Ilvese 4. sümfooniast peab ta heaks muusikaks ja see oli tema plaanides sees. Ilves ei saanud materjale õigeaks ajaks ära. Hiljem oli meil ka Paavo Järviaga sellel teemal jutuajamine. Ka tema on nõus seda teost juhutama, kui ta saab noodid kätte, et võiks partiid välja kirjutada.

On ta ka nooremate kohta arvamust avaldanud? Keda ta näeb meie potentsiaalse tulevikumehena?

Tüüri. Nüüd ongi Paavol tekkinud Sumera ja Tüüriaga väga head kontaktid. Paavo on nõ. eelpost, kes teeb siin perifeerias tööd väiksema kuulsusega orkestritega. Aga Neeme on alati ka ise tahtnud Tüüri teoseid kätte saada.

Kas ta tellib ka uusi teoseid heliloojatelt, keda hindab?

Ta ei telli mitte otseselt, vaid tellib selle materjali oma noodikogusse. Esialgu vähe mängitud, kuid väärtuslikku muusikat. Näiteks praegu hakkas ta mängima nüüdisaegseid ameerika heliloojaid. Neist on paljud neegrid ja keegi ei taha neid eriti mängida. Detroit on aga põhiliselt neegrite linn, kuulajaskond on mustad ja Neeme tahab neile mängida nende endi muusikat.

Ei oskagi kirjeldada, mis talle eriti meeldib. Ta ütleb, et igasugune muusika on huvitav, seda tuleb ainult huvitavalt teha. Kui mängida näiteks Beethovenit igavalt, siis parem juba seda mitte teha.

Huvitav oleks teada, kui suur on Detroiti orkestrantide palk?

Arvuliselt ei oska öelda, aga nad elavad seal ikka üsna jõukalt. Ameerika orkestrantide palgad on üldiselt kõrgemad Euroopa omadest. Seejuures elavad nad paljuski sponsorigest, mis on Ameerikas väga levinud nähtus. Neeme orkestri sponsoreteks on Detroiti kaks suuremat autotehast. Ta annab neile tihti kontserte ja korraldab jõuluõhtuid orkestriga. Need ei ole mitte alati sümfooniakontserdid, on ka programmilise eeskavaga üritusi, kus esinevad tantsijad ja lastel on võimalik mängudes kaasa lüüa. Nii osutab ta sponsoretele-tehastele vastuteene.

Ühte niisugust kava lindistati ajal, kui mina olin seal külas. Ma viibisin ka banketil, mis toimus pärast üht järjekordset suvemuusikakontserti. Oli kohtumine ülikooli õppejõududega. Põhiliselt arutati, kuidas ülikool saab toetada sümfoonilist muusikat, ka Neeme orkestrit materiaalselt.

Mis on Neeme Järvi hobid väljaspool muusikat? Kas Te avaldaksite mõne tema nõ. "nõrkuse"?

Tal on üks huvitav harrastus. Naine ostis talle sünnipäevaks 600-hobujõulise mootorpaadi. Nüüd on ta iga kord, kui on natukegi vaba aega, selle paadiga

Robert Kasemägi, Neeme Järvi ja tema assistent - dirigent Leslie B. Dunner koos kahe väliseesti daamiga Detroitis

New Yorgis kohtusid 2 Korp! Sakala veterani — Robert Kasemägi ja Gustav Ernesaksa noorem vend Osvald

Michigani järvel. See on laev, milles võib elada nagu korteris. Seal on magamistuba, külaliste tuba, köök koos söögitoaga ja vann ning duširuum. Kui see laev osteti, siis ütles Neeme, et nüüd on tal vahva koht, kus saab tööd teha - kuulata muusikat ja lugeda partituure. Proua kostis seepeale: "Mitte ühtegi partituuri sa sinna kaasa ei võta. See on puhkamise koht." Neeme vastas, et ilma muusikata ta ei puhkagi, see on üks puhkuse juurde kuuluvatest asjadest.

Tal on Floridas ühes kõrghoones 22. korrusel korter. Seal käib ta kaks korda aastas puhkamas. Mõnikord on ta mulle sealt Floridast helistanud ja rääkinud umbes sellist juttu: "Tead, ma tulin praegu ookeanist. Tekkisid hirmsad lained. Nad viskasid mu kaldale ja mõtlesin, et ma praegu enam tagasi ei lähe. Nüüd istun siin ja meil on nii hea olla. Praegu naist ei ole siin, aga tütar tuli mulle Hispaaniast külla."

Oma puhkuse kohta ütleb ta, et üle 3 päeva ei suuda ta paigal olla. Tekib rahutu tunne; midagi peaks tegema. New Yorgis

on tal korter, Detroitis maja, New Jersey osariigis maja, Floridas korter. Kui ma aga küsin talt, kus ta elab, vastab ta: "Lennukis!" Oma olemuselt on sealjuures nii imeliste ja seltsiv inimene.

Kui ta kuulis, et meil oli suvel Põltsamaal muusikalaager (minagi olin seal juhendamas), ütles ta: "Noh, see on juba õige! Nüüd hakkab Eestimaal olema ka traditsioone. Ja vaata, tulevad teil varsti samasugused mängijad!" Muide, ta on juba praegu üsnagi rahul ERSO-ga. ERSO tase on tunduvalt tõusnud, palju on noori juurde tulnud. Eriti on paranenud keelpillimängijate tase tänu noortele Muusikaakadeemia kasvandikele.

Täna Teid intervjuu eest ja soovin jõudu ning tervist edaspidiseks!

Robert Kasemägi küsitles
AARO PERTMANN

“MA LENDAN LIBLIKANA ANDMA MAKSIMUMI”

(Algus lk.9)

Aga kas kontserte andsite Te Jaapanis 40-pealise kooriga?

Jah.

Kas jaapani dirigendi osalemine Teie koori töös tegi selle mingil määral jaapanipärasemaks?

Euroopa muusikat ei saa jaapanipärasemaks teha, sellel on oma nõuded ja nägemused. Kuid Matsubara aitas meil tõepoolest anda koorile kammerlikuma varjundi, kuna ta on kammerkoori dirigent, siis Soomes, nüüd Jaapanis.

Milles siiski seisneb Teie oskus kohaneda konkursside tingimustega?

Meie ei karda konkursse, me ei tõmble tulemuste pärast, me ei kängestu konkursi ees. Ma olen loobunud hoolimast konkursi tulemustest. Ma ei jaksa ennast enam väsitada sellega, et istun saalis ja kuulan kõik koorid ära. Ma sageli ei teagi, kuidas teised esinevad, see käib ka Jaapani konkursi kohta. Aga ma lendan liblikana andma maksimumi ja pärast oleme kõik väsinuina hunnikus maas.

Konkurssidel esinevad koore on mitmesuguseid. On neid, kellele pakub ringlemine ise lõbu. Nad teavad oma taset väga hästi ja rõõmustavad selle üle, et võtsid veel ühest konkursist osa. Teise grupi moodustavad need, kes rabelevad oma tulemuste pärast.

Teinekord nuritavad eelvoorud, halvad ööbimistingimused tüdrukud ära. Seekord marssisime kell 11.45 ja 30 sekundit täpipealt sisse, peas plaan kogu Tormise “Talvemustrite”-tsükkel lõõvalt ja efektselt täpselt 8 minuti jooksul ära laulda ja siis täpselt kindlaksmääratud ajal liuelda järgmisse ruumi. Ma ei tea, oli see täpsuse katse või on see jaapanlastesse sisse programmeeritud.

Parkinson soovib seda võtet rakendada distsipliini tõstmiseks.

Ma kirjutasin kõik need tunnid, minutid ja sekundid endale peopesasse ja heitsin sinna iga 2 minuti järel pilgu, ma ei suutnud enam vaadata paberi pealt. Me harjutasime enne tublisti.

Tüdrukud ei saanud minust aru, kui ma ronisin neljandat korda lavale ja ütlesin: “Aeg ei klapi, sest meil jääb pool minutit üle” või midagi taolist. Pärast nad taipasid, mis imedrilli ma olin teinud.

Aga me olime siiski terve aasta selleks valmistunud, harjutanud, ka laagris. Olin terve malepartii iseendaga maha mänginud: mõelnud, millised tüdrukud hääleliselt, tämbriliselt ja ka omavahel sobivad.

Kas Teil on iga tüdruku hääl ja iseloom täiesti selge?

Selge ei saa see iialgi olema. Ma pole iseennastki lõpuni tundma õppinud. Inimesed, olukorrad muutuvad kogu aja. Väga kasulik oli laager: avastasin seal tüdrukute juures palju uusi säravaid omadusi ja mitte ainult lauluharjutustel. Selles mõttes on kõik muu - teatrietendused, sportimine, joonistamine, kirjutamine jne. - väga kasulikud. Ja ega mina üksi. Me oleme ju kolmekesi: Ülle Sander kannab hoolt solfedžo eest, on ühtlasi koormeister, Ester Lepa hääleseade eest. Nad teevad oma tööd hästi. Aga mind on hakanud häirima mõned teised asjaolud, mis jäävad nende funktsioonidest väljaspoole.

Tüdrukutel on komme erinevaid funktsioone segamini ajada. On siiski täiesti eri asi, kas ma joon kellegagi koos tassi kohvi ja lobisen või olen ma kontserdilaval sama inimesega koos või koguni konkursil. Sädelev kuhu eraelus võib kontserdilaval muunduda vihaseks vanatädiks või laskuda süngesse murepilvedesse lihtlabaste lõbusate laulude juures. Peaks olema ka mingi lavaline oskus, lavalise liikumise õpetamine. Meie mõningad sellelaadsed katsed pole andnud tulemusi.

See probleem on nähtavasti kõigi kooridega. Ma tõstasin juuli-augusti lehes Kaljuste ees selle küsimuse

Tallinna tagasi jõudnult näidatakse dokumenti

“Joonase lähetamise” oratooriumikoori puhul, aga ta pole minuga nõus.

Võib-olla Kaljuste mõtles selle all lavalist efektset butafooriat. Seda muidugi pole vaja. Kuid minu jaoks on probleem lavalises vabaduses, mida ei saa võib-olla laulude kaudu õppida, see on hoiaku küsimus.

See küsimus vajab veel täpsustamist.

Muidugi.

Meie lehe välisuudistes kirjutatakse Hirošima pommitamis 50. aastapäeva tähistamisest paljude maade kooride osavõtul Teie Jaapanis esinemise ajal. Ega Te sinna ei jõudnud?

Me ei jõudnud sinna. Juba oli väike vihje, et me peaksime minema Jaapanis ka põhja poole.

Mis Te arvate, kas asjaolu, et kaks eesti koori on viie aasta sees saanud Takarazuka festivalil Grand prix, on seotud ka mingi hingelise lähedusega? Oskar Loorits kirjutab, et soomeugrilased on mentaliteedilt kauged indoeurooplastest, aga lähedased Artkika rahvastele ja hiinlastele. Hiina ja Jaapan on mõlemad Kaug-Ida maad. Pealegi esitasite te Tormise soomeugrilist muusikat.

Te urgitsete selle konkursi kallal nii, nagu tahaksite ise sinna minna. See on nii, nagu jaapanlased püüdsid meilt igasuguseid asju välja urgitseda. Ja me pidime selgeks räägitud asju ikka ja jälle selgitama. Aga samal ajal on iga inimene isemoodi, ühe inimese tõde ei saa kunagi olla tervikuna teise inimese tõde. Sellepärast olen ma viimasel ajal rahulikult jaganud ka välja kõik oma noodid: võta ja laula! Sest järsku ma taipasin: mitte keegi ei saa täpselt teist inimest jäljendada. Prantsusmaal küsis keegi mu käest, kuidas ma dirigeerin. Näitasin. Kui ma pärast jälgisin, mis oli saanud minu poolt antud laulust ja minu moodi dirigeerimisest, siis oli mul päris hea meel, et ta ei suutnud seda täpselt järele teha.

Tormise puhul aga üks tähelepanek. Taani, seega indoeuroopaliku maa raadio kammerkoor, laulab minu jaoks fantastiliselt tema “Raua needmist”. Võib-olla mitte paremini kui Kaljuste koor, aga paremini kui paljud teised koorid. Siin on loitsu, on hingepiima, needmist. Ma kuulan seda jälle ja jälle.

Jätsin lõppu otseküsimuse: kas Gran prix oli teile endale meeldiv üllatus?

Oli selge, et me midagi võidame, eriti pärast seda, kui meile oli teatatud, et saame konkursil esineda ainult ühe kammerkoori koosseisuga. Aga et Grand Prix... Tavaliselt on naiskooril raske kammerkoore võita, sest kammerkooride repertuaar on võluv ja huvitav.

Soovin Teile edaspidiseks jäljendamatult omamoodi olemiseks palju edu!

Usutles

HERBERT VAINU

“Inimesi ei tohi kehva kontserdiga petta”

“Kõige tähtsam on, et inimesi ei tohi petta, neile tuleb tõestada, et miski on hea,” räägib kaks aastat tagasi Haapsalu linna kultuurinõunikuna tööle asunud Piret Hallik (27). “Kui ükskord pakud midagi kehva, siis järgmine kord sind enam ei usaldata.”

Ja edasi juba kõigest lähemalt.

Alustasime muusikast

Alustasime muusikast, sest see oli kaks aastat tagasi kõige kehvemas seisus. Kunstinäitusi korraldati kolmes kohas ning teatrid käisid aeg-ajalt ja Haapsalus tegutseb oma harrastusteater.

Esimese hooga ei saanud ma “Eesti Kontserdist” lepingut, mis lihtsustanuks majanduslikku külge kontsertide korraldamisel. Siia maani on linn suures osas ise kontserte doteerinud. Kontserdid hakkasid toimuma ning 1994. aasta suveks kavandati juba kaks kontserti nädalas. Seda oli natuke palju ning läinud suvel oli igale nädalale kavandatud üks kontsert.

Juba 1994. aasta suvel käivitasime kaks muusikafestivali. Nendega läks kiireks, aga need oli vaja käima saada. Imestamisväärt, kui kiiresti tekib traditsioon - aastaga! Meie jaoks on olnud oluline teadvustada Haapsalu piiskopilinnuse ja toomkiriku võimalusi.

Kui kaks aastat tagasi peeti Haapsalus üksikute veidruseks mõtet, et siia võiks taas kontserti andma tulla ERSO, siis läinud suvi juba algaski Eesti esiorkestrile kontserdiga Haapsalu Toomkirikus. Enam ei naerda valjusti ka siis, kui ma pakun Haapsalu piiskopilinnuse väikest linnust “Joonase lähetamise” esitamise kohana. Tõsi, natuke suurejooneline see mõte on, kuid mitte võimatu.

Publikupuuduse pärast pole enam põhjust kurta. Suvel aitavad kirikut täita suvitajad, kuid on välja kujunenud ka kindel ja nii väikse linna kohta arvestatav publik. 150-300 inimest kontserdil ei ole ime. Erilistel kontserditel, nagu Händeli “Messias”, mida juhatab Stephen Layton, oli kirik puupüsti täis, s. t. umbes 500 kuulajat.

Keskaegse muusika festival

Kui tekkis mõte korraldada keskaegse Haapsalu päevad, siis sellele sisu andma lisandus keskaegse muusika festival. Mul oli mõte, et seda festivali juhtima peab kutsuma Toomas Siitani ning see oli õnnelik leid.

Kui esimesel aastal oli keskaegse muusika festivalil peamiselt palju kontserte kolme päeva jooksul, siis tänava lisandus sellele

spetsiaalne projekt. Kokku kutsuti festivalikoor ja -orkester, mis koosnes muusikaüliõpilastest. Inglise dirigendi käe all said noored muusikud mängida Händeli “Messias” ning Toomas Siitani juhtimisel kahte Bachi kantaati.

Oluline on, et saime noortele muusikutele ka maksta kooris ja orkestris osalemise eest. Täname südamest Kultuurkapitali ja Rahvuskultuuri Fondi, kust on tulnud umbes pool suurte ettevõtmiste rahast. Fondist saab raha küsida konkreetse asja jaoks ega pea kerjamas käima.

Viiulimängud

Viiulimängude kunstiliseks juhiks kutsusid Tõnu Reimanni. Esimesel aastal oli seegi festival eelkõige rida kontserte. Läinud suvel teostus idee korraldada selle festivali juurde muusikaõpilaste meistrkursus. Üle Eesti sõitis kümneks päevaks Haapsallu 35 muusikakoolide paremat õpilast, kes said viiuliõpetajailt individuaalseid tunde. Õpetajad imestasid isegi, kui pühendunud olid lapsed. Nad töötasid 6-8 tundi päevas, käisid kontserditel ja õhtul hilja võtsid klassi ja läksid harjutama.

Selle töö tulemusel pandi kokku sümfooniaorkester, kus tegid kaasa ka

Edasi

September on Haapsalu muusikaelus olnud vaikne kuu, aga talvekavad on juba koos. Haapsalu linnavalitsusel on õnnestunud lõpuks leping sõlmida “Eesti Kontserdiga”. Kord kuus toob see muusikuid Haapsallu. Pool kuludest kannab Haapsalu linn ja pool “Eesti Kontsert” riigi poolt saadud dotatsioonist. Pean seda jagamist normaalseks. Tallinna linn ei maksa seda teist poolt, vaid kõik läheb riigi dotatsioonist. Leian siiski, et meil on hea leping, sest me pole “Eesti Kontserdiga” otsast lõpuni seotud. Saame võtta vastu ka teisi pakkumisi, ja neist pole puudust.

Talvise hooaja tipp hetk on jõulukuu. Siis toimub nädalas rohkem kui üks kontsert. Möödunud jõulude kontserdid korraldas “Concerto Grosso”.

Kontserdipaigad

Peamine kontserdipaik on Haapsalu toomkirik, aga seda jääb juba väheks. Muusikat on tehtud ka piiskopilinnuse väikeses linnuses, mis pakub samu võimalusi kui katusealune kontserdisaal.

Kammerlike kontsertide tarvis on avastatud kultuurikeskuse galerii. Sealset akustikat tuleb natuke parandada, aga midu

on see koht nii publiku kui ka esinejate poolt väga hästi vastu võetud.

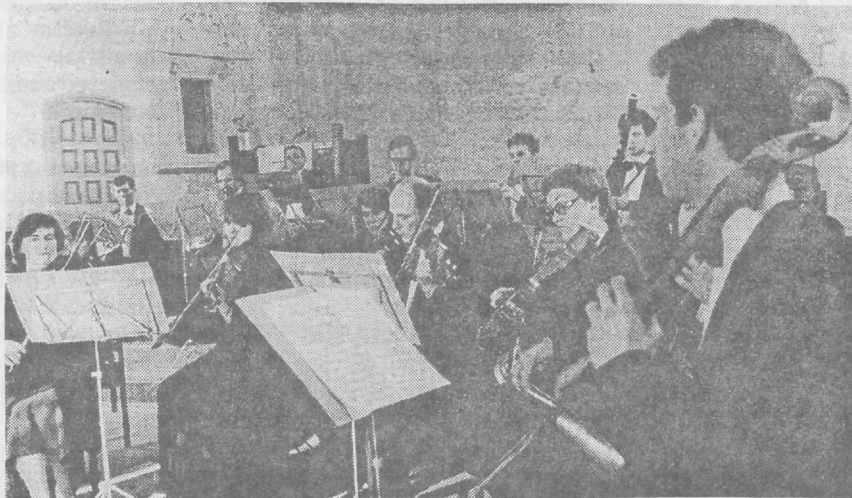
Kontserte on korraldatud ka Haapsalu külje all asuva Uuemõisa lossi valges saalis, kuid see on eelkõige asupaiga tõttu osutunud halvaks variandiks. Kuigi midagi eristatavat seal igal juhul korraldada. Ideid selleks on.

Wiedemanni gümnaasiumi aula oli kümmekond aastat tagasi Haapsalu peamine kontserdisaal. Kui seda õnnestub korrastada ja pidulikumaks muuta, tuleb ta kontserdipaigana jälle tõsiselt kõne alla.

Piiskopilinnuses on torne, millest võib saada omapäraseid kontserdipaiku. Võimalik, et midagi lisandub juba tuleval aastal. Muusikud on Haapsalu kontserte üha tõsisemalt võtma hakanud. Tullakse heal meelel. Meil on päris hea ja asjatundlik publik. Suuremaid projekte on käinud Haapsalus kuulamas ka osa filharmoonia kontserdisaali publikust.

Piret Hallikut usutles

ANNELI AMMAS

Veel kaks aastat tagasi oli Haapsalu muusikaelu nii soikunud, et naerdi välja need, kes rääkisid ERSO toomisest Haapsallu. Läinud suvi algas aga Eesti esiorkestril just kontserdiga Haapsalu toomkirikus ning iga nädal on Haapsalus vähemalt üks kontsert ja suvel oli kaks muusikafestivali.

Arvo Tarmula foto

EMA üliõpilased. Orkester esines festivali lõpetamisel ning andis kontserdi veel Tallinnas ja Pärnus.

Minu unistus on saada tuleval suvel viiulimängudele mängima ja meistritunde andma keegi maailmanimega viiuldaja, et Haapsallu oleks huvitav tulla ka EMA üliõpilastel.

Juba läinud suvel sai viiulimängudel lisaks klassikalisele muusikale kuulda ka džässisugemetega viiuldamist. Mõte on festivali stiililiselt veelgi mitmekesistada, et kõlaks palju ja erinevaid viiulimänge.

NAD TAHTSID SAADA MUUSIKUIKS

Algus ML 9/10 (1994)

Kaotused

Tänini peetakse suurimaks Paul Hammeri väljaviskamist. Ta oli üliandekas nii viiulil kui klaveril, aga teda hakati nõökima, koguni erialaõpetaja poolt. Keegi oleks ju pidanud süüvima Pauli isiklikkessperekondlikesse probleemidesse - klassijuhataja?, erialaõpetaja?, direktsoon? - ja püüdma aidata. Paraku jäime ilma ühest õigete, pehmete kätega, väga perspektiivsest viuldajast-muusikust.

RR: "Paul oli omapärane poiss. Mäletan, kuidas ta oli end sisse seadnud toonase 17. klassi kõrval asunud vannitoas - voodi sätitud vannipeale, ja jõi ühtlugu suhkruga magustatud gamzat. Ta hinges võitlesid suured vastuolud, kahju, et ei osatud õpetada teda neist üle saama."

Muusikale läks kaduma ka tšellot õppinud Tõnu Lõhmuste, kõva spordipoiss, kes töötab nüüd kinnipidamiskohtade direktorina.

PM: "Tõnu oli väga tõsise töösuhtumisega ja kui ta tundis, et miski ei tule välja tema tahtmise kohaselt, loobuski muusikast. Meis kõigis oli püüd viimse peale, hinnaalandus ei tulnud kõne allagi, ju oli professionaalsuse tagaajamine Tõnus isegi veel võimsam."

Ene Kass loobus ruumidisaini ja metallehistöö, Anne Naissoo disaini, Margus Pilter arhitektuuri kasuks. Koos 8. lennuga võinuksid lõpetada ka Andrus Järvi ja mõned teised "ajutised" klassikaaslased.

Konkursid

1967. a. alates võtsid MKK õpilased osa noorte interpretide konkurssidest kodus ja raja taga. Usti nad Orlicis käis

Paul ja René Viljandi suusalaagris

koos Ülo Kaaduga (12. lend), kes võitis I koha, ka Urmas, 1970. a. sai ta võiduka Toomas Buberti (14. lend) kõrval diplomi. Sama tunnustuse pälvis Rein Vabariiklikul pianistide konkursil (1968) ja Cirulionise nim. vabariikidevahelisel võistlusel (1969).

1972. a. võtsid IV vabariikidevahelisest interpretide konkursist Vilniuses osa Madis, Rein, Andres ja Urmas, viimane pääses neist ainsana II vooru.

MK: "Ega neil konkurssidel suuri tulemusi olnud, peamiselt "lõime" aeglase osadega või stiiliga, tõelist "maast-madalast" tehnilist trenni ja sellest tulenevat valmisolekut meil ju seljataga polnud."

Millised nad olid?

AM, MK, RE: "Paul oli väga viisakas ja džentelmenlik, muide ainus, kes avas tüdrukute ees uksi. Ütleks, et täitsa ooperi peadirigendi moodi juba sel ajal!

Üldiselt aga kohutavalt tore sell, väärikusest hoolimata ei hoidunud kunagi eemale. Ja silmapaistev dzässimängija, siis veel trompetil. Paul oli järjekindel ja metoodiliselt põhjalik, õppimisega tal probleeme polnud, tema pealt sai vajadusel ikka maha kirjutada."

J. Perens: "Paul oli puudujate ülesmärkija, nii aus ja sirgjooneline, et kellelgi ei tekkinud mõtet kallutada teda võltsimisele."

AM, MK, RE: "Urmas on muutumatuna püsinud läbi aegade: ikka ülimalt viisakas, heatahtlik, sümpaatne ja - marurahvuslane! Vabariigi aastapäeval vilksatasid tema algatusel ikka kuskil trikoloori värvid ja lendlehed."

RR: "Neile lendlehtedele kirjutasime 1968. a. "Palju õnne EV 50. aastapäeval" ja paigutasime salaja klaverite sisse. Kes kaane avas, nägi... aga julgeolekusse ilmselt ei teatanud, kuna pahandus jäi tulemata."

PM: "Urmas oli väga hea kaaslane - ega see, kui oma arvamust peale ei suruta, ei tähenda veel, et pole midagi öelda või ei leidu oma kindlaid arusaamu elust ja kunstist. Urmasel olid need väga varakult välja kujunenud."

AM, RK, RE: "Rein oli vulkaan! Ta tegi alati hinge täis ja läks sageli kõigiga konflikt, ent see ei tekitanud püsivat vimma. Madisega oli neil tuliseid kokkupõrkeid, hea, et siis kehtis relvakandmiskeeld! Emotsionaalne Rein ei kannatanud allajäämist intellektuaalsemale Madisele, kes ajas ta sageli ummikusse, sundides koguni unustama algpostulaadi. Selle meenutamine viiski neid karvupidi kokku."

PM: "Rein oli vahva. Kui ta ei osanud vastata mitte nii, nagu oodati, kõndis ta klassi ette, lõi rusikaga õpetajalauale ja

Paulil, Madisel ja Reinul on arutamisel midagi asjalikku

teatas: "Ma ei luba endale "kaksi" panna!"

J. Perens: "Rein tahtis olla läbi ja lõhki mittetraditsiooniline, nii oma käitumises, välimuses, interpretatsioonis kui ka loomingus."

AM, MK, RE: "Meeli Vaidla oli üks vähestest, kes alustanud I klassis klaveriga, selle juurde ka jäi. Saanud õp. R. Taraselt väga hea algõpetuse, pööras ta hiljem suurt tähelepanu tehnilisele teostusele. Meeli oli Reinule tõsine konkurent just pianistliku korrektsuse vallas."

J. Perens: "Meeli võis juba II klassis olla saatjaks kellele tahes, isegi ilma eelneva proovita. Ta "päästis" klassiõhtutel esineda soovijaid ikka partnerihädast välja."

Andres oli maailmaparandaja, tema jaoks oli kõik meie koolimajas halb ja tal oli tuline õigus! Andrese postulaadi "Oleks meil traktoristide kool, oleksime kohe korralikku majja kolunud" vastu ei saanud vaielda siis ega tänagi!

Vanamuusikasse kiindumise esimesi võrseid võinuks märgata kodusest lektüürist: ta tõlkis kõige meelsamini ladina keelest saksa keelde pandud vanu tekste."

L. Tulp: "Andresele oli muusikaga tegelemine tohutult tähtis, sealjuures kahtles ta nooremates klassides kõvasti oma edusammude võimalikkuses. Õppimise tempo näis talle sageli aeglasena, oma kärsituses kippus Andres vahel ärplema: "Ma näitan neile, kuidas seda teha tuleb!" Tänu suurele tahtmisele sooritada kõike maksimaalsete tulemustega polnud tal õppimisega mingit muret."

J. Perens: "Madis oli "raske juhus", tema raudselt omaks võetud arvamusi oli võimatu muuta. Ta ei püüdnud Andrese kombel maailma parandada, vaid vaatas lihtsalt kõigest üle."

René soliidus, äärmine korralikkus, hea kasvatus ja silmatorkav välimused tegid temast terve kooli tüdrukute

lemmiku. Lokid olid René nii võluvad, et neile kippus direktsooni hammas kallale kõige viimasemas järjekorras. Mind hämmastas René täpsus: kui koolipeolt kojumineku aeg oli käes, ei viivitanud ta sekunditki."

Mis selles klassis veel juhtus?

Kui palju kroonikakirjutaja ka ei pingutanud, ühtki muusikavälist vähem või rohkem lollimat koolipoisitempu ta meenutajatelt välja ei pigistanud. Olgu siis lõppu kogutud mõned eestpoolt väljajäänud ütlemsed.

PM: "6.-7. klassis käis meil hirmus jammimine: Andres, Rein ja mina jagasime seal konsi-maja vasakul poolel oma klassis vahetundide ajal klaveri kolmeks - üks tagus bassi, teine oli soolo peal ja kolmas möllas keskel. Kui siis hr. Plink õndselt pahasena klassi hüppas, tuli meil jälle kord oodata pärast tunde direktori kabineti ukse taga oma saatust..."

RR: "5. klassis andsime välja ajalehte "Jazz im TMKK fünfte Klasse". Mina olin peatoimetaja ja väljamõtletaja, seal oli kriitilisi kirjutisi, joonistusi jm. huvitavat. Umbes samal ajal tegutses vokaalkvartett "Choral Singers", kes laulis "keelatud ja paha" Puncheli koraalikogust 4-häälses jazz-seades kirikulaule.

8. klassis oli Andresele rock-ansambel, kus ta laulis ja mängis kitarril. Andsin neile nimeks "Märtrid" ja kirjutasin ühe loogi - "Kohmakas kromanjoonlane".

PM: "Suusalaagrid Viljandis olid ühed eredamad olemised, aga sealtki meenub esmajoones muusika. Urmas seadis biitlite lugusid neljale viulile ja see oli kolossaalselt ilus, kui neid Marguse, Andrese ja Urmasega koos ette kandsime."

RR: "Kõige hirksam aasta oli 8. klassi ajal, kui koledas paekivises Sakala tänava koolimajas võimutsesid "peremehed" ja meie tunnid toimusid ebamäärasel ajal keset päeva. Aasta läbi oli neljapäeviti 12 tundi: algas kell 8.00

Harjumäe võimlas ja lõppes kell 20.00 muusikaajalootunniga. Päev läbi jooksime ühest õppehoonest teise, aga söömiseks polnud aega ette nähtud. Määrasime siis iga kord erineva ohvritalle, kes võttis enda peale karistuse hilinemise eest, kogus kokku kopikad ja tõi salakaubana klassi üle tänava asuvast söögikohast rasvas praetud rotilihapirukaid. Söömise ajal tõmbasime pead pingi alla peitu.

Tahaksin veel rääkida Suvorovihoonest. Kivimäe maja, kuigi ruumikas, oli mäge ja trafaretne, Suvorovis oli küll kitsas, jäime kõigile jalgu, aga ometi mõjusid need koridorilabürindid, tagatrepid, pimedad nurgad, vannitoad väga romantiliselt; leidsime seal ikka kohta, kus joosta, tõugelda ja pätti teha. Väikestes klassidesse topitud klaverite vahele sai teisi suruda, eriti muidugi tüdrukuid!

Oma I korruse klassiruumi aknast tavatsesime portfelle välja riputada, bussipeatuses seisvale rahvale see ülemeelikus millegipärast ei meeldinud, käidi koguni kaebamas. Siis viidi meie klass IV korrusele 11. klassi vahetusse lähedusse lootuses, et suuremad meid vaigistavad. Muidugi oli see asjatu lootus!"

Sünnipäevadel käidi väga korrapäraselt, püüdes ikka "paarid täis saada" kas või kooliõdede sõbrannade ja teiste klasside sümpaatiate arvel. Oktoobris olnud tähtpäevi eriti tihedalt, kohe alguses Reinu oma. Tema 13. hällipäeval lõbustas külalisi jazz-band koosseisus: Paul trompetil, Andres löökpillidel, Rein klaveril. Mürtsu oli nii, et vanemad kartsid majaelanike ja miilitsa sekkumist, ent asjaosalised ja külalised viibisid õndsuse tipul. Juba järgmisel aastal jõudis Rein oma uue trioga (Ü. Ots, R. Sikka) esinema Rahvusvahelisele Džässifestivalile.

(Järgneb)

Sünnipäeva jazzband: Andres löökpillidel, Paul trompetil, Rein klaveril. 1966. a.

Jaan Õun: “Meie ülesanne on pöörata noored näoga Päikese poole”

Kuidas Te jõudsite muusika juurde? Miks sai Teie instrumendiks just flööd, aga mitte mõni teine pill?

Muusika juurde tõid mind mu vanemad. Olen tegelikult esimese põlve intelligent. Mu isa oli kõige tavalisem töömees - Kohtla-Järve elektriijaamas katlakütja. Mu ema oli koduperenaine. Ta on rääkinud mulle, et on kunagi laulnud koorides. Need olid väikesed külakoorid, nagu neid leidis Eesti ajal mitmel pool. Ta armastas väga laulda. Mind pandi Kohtla-Järve lastemuusikakooli. Ega lapsed sellist asja väga taha. Ma mäletan hästi, et mängisin viiulit kaunis “pika hambaga”. Ometi on viiul mulle tänaseni jäänud meelisinstrumendiks. Kuulates plaate - ja seda ma teen praegu väga palju - leian ma, et viiul on fantastiline pill. Teine muidugi on tšello.

Aga ma mäletan, et kui ma ükskord talvel läksin väga vastumeelselt tundi, leiutasin ma viiulimängule vasturohu. Avastasin, et kui panna sõrmed põlve peale ja võtta vildi otsast kaloss ning lüüa sellega vastu sõrmi, on need paari minuti pärast täiesti paistes. Paar korda läks asi ilusasti läbi, kuni ema ükskord küsis: “Poiss, miks on sul sõrmede peal kalossikanna jäljed?”

Flöödile üleminekuga on ka seotud üks humoorikas seik. Meie majas elas puhkpilliorkestri dirigent Arvi Reinsalu, kes võttis mu pärast lastemuusikakooli astumist oma orkestrisse. Seal ma mängisin suurt trummi. Orkestri teises otsas mängis piltkena noor blond neiu flööti. Tahtsin saada istuma selle tüdrukuga kõrvale. Kuna orkestri dirigent oli meie maja inimene, sain ma endale flöödi ja ka istekohta sinna, kuhu soovisin. Mõnda aega õppisin flööti Kohtla-Järve Lastemuusikakoolis.

Vahepeal olin ma äärepealt kõigele käega löömas, sest noorel mehel tekkis tahtmine osta endale motoroller. Pärast 9. klassi läksin tööle kinomehaanikuna. Töötasin 2 aastat, sain oma motorolleri kätte ja seejärel läksin Tartu Muusikakooli, flöödiga juba.

Õnn soosis mind ja ma sattusin “Vanemuise” dirigendi Jaan Hargeli juurde, kes oli väga vitaalne ja tark muusik. Tartus õppisin veel ühe aasta obligatoorselt viiulit, aga lõppude-lõpuks tõi see kaasa valud seljas ja siis jätsin asja pooleli. Viiul on mul veel praegugi alles. Kolm või neli aastat tagasi ühel kursusepeol mängisime viiulit koos Peeter Liljega, kes oli samuti seda pilli kunagi õppinud.

Eelmise hooaja üheks säravamaks eesti muusika esiettekandeks oli Mati Kuulbergi flöödikontsert, mida Te mängisite koos ERSO-ga, keda dirigeeris tol korral Antoine Mitchell. Kas Te tellisite Kuulbergilt selle kontserdi või kirjutas ta teose enne valmis ja pakkus Teile?

Sellel teosel on pikk eellugu. Mati Kuulbergiga olen ma pärast konsi lõpetamist väga tihti kokku puutunud. Mulle meeldib tema muusika fantaasiarikkus. Ma tellisin Kuulbergilt aastat neli tagasi midagi sooloflöödile. Ta kirjutas ühe loo, tuli minu juurde ja ütles: “Vaata, ma midagi kirjutasin, aga ma ei tea, kas see üldse midagi on. Paneme talle nimeks “Mitte midagi” - “Niente”. Ma mängisin seda mitmel pool maailmas ja see läks suure menuga.

Läks mööda umbes aasta ja Kuulberg tuli järgmise osaga. Ta pani selle pealkirjaks “Quasi” - nagu oleks nüüd juba midagi. Aasta hiljem tõi ta mulle veel kaks osa. Üks neist kandis pealkirja “Semplice” - aeglane ja rahulik muusika. Tol korral ta küsis mult, kui pikalt ma saan ühe hingamisega fraasi mängida. Ma, rumal, ütlesin. Ta võttis kätte ja kirjutas mulle tehniliselt meeletult keerulise osa, nii et hingamiskohti peaaegu üldse ei ole. Selle pealkirjaks sai “Avanti” ehk “Edasi”.

Ma olen mänginud kõiki neid nelja osa mitmel pool maailmas ja menuga, eriti “Quasit”, sest seal on mitmeid ehtkuulbergilikke võtteid: valss laotub kord ühe takti, kord

50

Päris alguses

Seekord on jäänud “kalossiravi” tegemata

poole või poolteise takti peale. On ka kohti, kus saab bassi ise kaasa ühmatada.

Siis mul tuli idee tellida samalt heliloojalt flöödi kontserdi. Tükk aega keerutas ta nina, et temal ei ole ikka materjali. Siis ma lihtsalt pressisin talle peale; see materjal on niivõrd ere ja hea, võta kätte ning kirjuta orkestratsioon juurde. Praktiliselt on see neljaosaline kontsert nende nelja sooloflöödi pala seemnest kasvanud.

Parim selle kontserdi juures on minu arvates aeglane osa - selle muusika arengujoon on Mati juures täiesti uus nähtus. Ta oskas väga pika liiniga viia materjali kulminatsioonini. Olen Neeme Järvile soovitanud seda teost kuulata. Saatsin talle lindi ja partituuri, et Mari Järvi võtaks selle teose oma repertuaari. Loodame. Mina loodan küll, et Kuulbergi flöödikontserdist saab maailma väga laialt mängitav teos, sest sellel on kõik omadused, mis heal kontserdil peavad olema.

Koostöö Kuulbergiga ei ole veel lõppenud. Te vast märkasite, et mul oli varakevadell sooloõhtu, mille pühendasin Kuldar Singile. Mängisin Mati Kuulbergi Kuldar Singi mälestuseks kirjutatud väikest palakest "Marcia funebre", mis on minu meelest üks väga hea ja sisukas lugu.

Olen palju ka teistelt eesti heliloojatelt tellinud teoseid, eriti reise jaoks välismaal, seal tahetakse kuulata ikka eesti muusikat.

Kes Teie arvates eesti heliloojatest tunneb flööti kõige paremini?

Ma tean, et René Eesperel on flöödikontsert juba valmis kirjutatud ja mul on väga kahju, et ma ei saa oma haiguse tõttu osaleda selle esiettekandel. Tean, et üks võrdlemisi kuulus prantsuse flötist tuleb siia seda esmakordselt ette kandma. Eesperel loomib mulle oma süvenemise ja sisutiheduse poolest. Ka Ester Mägi tunneb flööti väga hästi. Kui te mäletate, siis mõned aastad tagasi mängiti väga kuulsaks tema "Serenaad", mis oli samuti tellimustööna kirjutatud.

Pärast Mati Kuulbergi flöödikontserdi esiettekannet koos helilooja ja dirigendi Antoine Mitchelliga

Missuguse ajastu muusika on Teile kui interpreedile kõige südamelähedasem?

Oma olemuselt olen ma ilmselt romantik. Tihtipeale, mis seal pattu salata, balansseerivad minu barokkmuusika tõlgitsused pisut maitsevääratuse piiril. Eestis on aga mitmeid piisavalt häid barokkmuusika interpreete ja ma ei kipugi nendega võistleva. Mul oli suur unistus mängida Carl Nielsenini flöödikontserti. Kui see oli tehtud, mõtlesin ma, et mu elutöö on tehtud. Nüüd tõenäoliselt läheb asi siiski edasi nüüdisaegse muusikaga.

Uusromantiline suund, mis viimastel aastatel on käima läinud - Eesperel loomib kuulub kindlasti ka osaliselt selle alla - on vist Teile kui romantilise kallakuga interpreedile südamelähedane?

Miks mitte, ma olen väga selle pooldaja. Mul on tellitud näiteks Tulevilt "Cameratale" teos. Aga ma ei tea, millal see valmis saab ja millal me seda mängima hakkame.

Olen nõus mängima ka täiesti n.-ö. mittemeloodilist muusikat, ainult sellel peab olema taga teine nivoo ja teine sisu, mis kannab teose välja. Midagi ei mängi ma põhjendamatult ega luba ka oma tudengitel mängida.

(Järgneb)

Temal olid kõik omadused klaverimängu nauditavaks tegemiseks

Eugen Kelder, üks meie andekamaid ja väljapaistvamaid pianiste, saanuks 28. oktoobril 70-aastaseks (28. X 1925-24. IV 1979).

Siinkohal tahaksingi meenutada teda kui suurepärase pianisti, keda loodus oli varustanud paljuga, mis pole õpitanud.

Tema mängus jõudsid kuulajani kõik need erilised omadused, mis teevad klaverimängu nauditavaks nii mängijale kui kuulajale. Siia kuulub esmajoones poeetilisus, fantaasia, loomulikkus (lihtsus), vabadus, muidugi ka tehniline täiuslikkus ja heliteose kui terviku kujundamine.

Üks kuulus muusik-pianist on öelnud,

et tehnika pole mitte see, kui kiiresti keegi suudab mängida, vaid kõla on tehnika kõrgeim ideaal. Ja kui Eugen Kelderi mängule mõelda, siis meenub esmajoones tema laulvus klaveril ja üldse kõlavus oma mahlakuse ja värvidega.

Õppinud on E. K. Tartu kõrgemas muusikakoolis pr. Adele Brosse klassis ja lõpetanud konservatooriumi prof. Bruno Luki õpilasena.

On esinenud soolokontsertidega, mänginud orkestriga ja tegutsenud kontsertmeistrina, ka koos Georg Otsaga.

Eredalt on mulle meelde jäänud Rahmaninovi 3. Kontsert, Tšaikovski b-

moll Kontsert, Liszti Es-duur Kontsert. Samuti ei saa unustada südamesoojuse ja lihtsusega mängitud Chopini nokturne ja etüüde, seejuures teades, et Chopini s a l a p ä r a s t põhiolemust pole just kerge tabada.

Andeka pianisti ja muusiku ühendus on imepärane, peaaegu maagiline. Eugen Kelder oli see õnnelik, kes kuulus nende väljavalitute hulka.

70

ERNA SAAR

Minu võttis "Estonia" kontsertmeistriks

VERNER NEREP

Mina puutusin Verner Nerepiga esmakordselt kokku "Estonia" teatris Saksa okupatsiooni ajal 1942. a. Olin äsja vastu võetud teatri balletitrupi kontsertmeistriks-pianistiks. Peaballettmeistriks oli tol ajal Rahel Olbrei.

Ooperi peadirigendil V. Nerepil ei laabunud kõige paremini loominguiline töö tolleaegse kontsertmeistri P. P. Lüdiguga ja ta hakkas otsima uut kontsertmeistrit. Kuulda saanud, et balletitrupi oli äsja tööle võetud noor pianist, kutsus ta mind ühele G. Puccini "Mme Butterfly" proovile. Vaatamata minu

väikestele kogemustele otsustas V. Nerep mind siiski proovile panna ja pärast mõnda proovi tööle edasi jätta.

Õige pea tuli minul kui kontsertmeistril proove solistidega läbi viia iseseisvalt. Nii kestis see töö kuni seadeproovideni koos lavastaja ja dirigendiga. Mõnikord ka ilma dirigendita, sest V. Nerep suure doomino entusiastina mängis sel ajal seda näitlejate puhketoas. Lõputöö orkestri, solistide ja kooriga viis ta loomulikult ise läbi kuni ooperi kunstiküpsuseni.

Lõptulemusena võtsid

teatrikülastajad ooperi suurepäraselt vastu. Juhtus, et peale ooperi lõppu leidis etendus sellist kaasaelamist, mis ei lasknud eesriide langemise järel publikul kohe käsi aplausiks tõsta.

Järgmine ooper, mis meil koos tuli teha, oli d'Albert'i "Madalik". Selle omapärase helikeelega ooperi õppimine laabus ka suure huviga ja tänu H. Uuli huvitavale lavastusele leidis samuti külastajate suure poolehoidu.

Viimane ooper, mis mul tuli ette valmistada Verner Nerepi käe all, oli G. Verdi "Rigoletto". Kahjuks polnud võimalik selle ooperiga tööd

lõpule viia. NSVL - i lennukite pommitamine tagajärjel Tallinnale hävis pool linna ja ka "Estonia" teater.

"Rigoletto" esietendus jäi ära. Kurbusega pidasime siiski selle töö mälestuseks väikese banketi põlenud teatri keldris lihtsatest laudadest kokkulõõdud laua ääres pinkidel istudes.

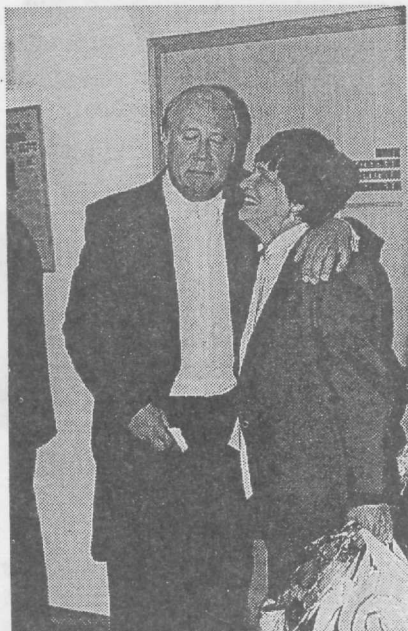

100

KIRILL RAUDSEPP

Kontrabassiõpilasest Carmeniks

Sellise pealkirja võib Urve Tautsi juubeliartiklile panna muidugi naljaga pooleks, kuid fakte ma ometi võltsinud ei ole. Asi on nimelt selles, et kui üks Pärnu tüdruk tuli 1954. a. Tallinna Muusikakooli laulueriala sisseastumiseksamitele, leidsid kurguarstid, et tema häälepeaelad on väga kummalise kujuga ning antud ameti jaoks sobimatud. Kui hiljem selgus, et arusaamatuse põhjuseks oli Moskvast toimunud sõudevõistlustel saadud tugev külmetus, olid lauluosakonnas kõik kohad juba kinni ning ainsaks väljapääsuks sai Urve Tautsi vormistamine kontrabassieriala õpilaseks! Õnneks saadi ta siiski mõne kuu pärast ametlikult üle viia Alice Roolaiu lauluklassi ja kui üheksa aastat ühist pingelist tööd oli seljataha jäänud, lauliski ta 1963. a. konservatooriumi lõpetamisel nimiosa Bizet' ooperis "Carmen".

Neeme Järvi tiiva all Põhjamaadesse "Joonast" lähetamas

Eesti piires oli selletaoline tulemus enneolematu sensatsioon ja seda mitte ainult Urve Tautsi nimirolli näol, vaid ka Hendrik Krummi don José kehastamise pärast. Muidugi polnud mõlemad "Estonia" laval päris "rohelised". Esimesed kogemused saadi koorilaulja leiba teenides, edasi tulid väiksemad soolosoosad ning "Carmeni" juurde minnes oli Urve Tauts oma võimekust tõestanud juba Ljubašana Rimski-Korsakovi ooperis "Tsaari mõrsja", Katharinana Šebalini ooperis "Tõrksa taltsutus", Ultricana Verdi ooperis "Maskiball" ja saanud tuleristsed isegi operetivallas (Tonja Dunajevski "Valges akaatsias"). Tundes alati suurt aukartust vanemate kolleegide vastu, oli Urve Tauts ometi auga välja võidelnud õiguse olla partneriks sellistele meistritele nagu Tiit Kuusik ja Georg Ots.

1963. a. tuli "Estonia" peadirigendiks äsja Leningradi konservatooriumi lõpetanud Neeme Järvi ning koos lavastaja Paul Mägiga mängisid just need sügava muusikaalse ja teatrinärviga mehed Urve Tautsi isiksuse lihvimisel kõige suuremat rolli. Amneris Verdi "Aidas", Azucena "Trubaduuris", Octavian R. Straussi "Roosikavaleries" - kasvõi nende kolme ooperiliteratuuri tipposa õnnestumise kaudu oli loodud kindel vundament kõige järgneva jaoks.

Mitte vähem oluline teetähis pole ka Eboli Verdi ooperis "Don Carlos". Kuulsat aariat sellest ooperist on Urve Tauts hiilgavalt esitanud teatrilavale lisaks ka arvukatel galakontsertidel ning selle kaudu kannatanud välja võrdlusmomendi kõige kõrgemal tasemel.

Agä Santuzza Mascagni ooperis "Talupoja au" või Duenja Prokofjevi ooperis "Kihlus kloostriks"! Ta võis võrdse andumusega mängida Iiget Tambergi ooperis "Raudne kodu" või episoodilist Hernehirmutist Garšneki ooperis "Vägev võlur", olla suurilmaadam Verdi ooperis "Luisa Miller" või labane naabrinaine Kangro ooperis "Ohver".

On võimatu siinkohal loetleda Urve Tautsi kõiki lavarolle, sest sel juhul jääks puudutamata tema esinemised vokaalsümfoonilistes suurvormides. Aga Verdi "Reekviem", Stravinski "Oidiviem Rex", Beethoveni IX sümfoonia, Mahleri II sümfoonia, Tubina "Reekviem langenu sõduritele", Tobiase

"Joonase lähetamine" - ikka on vajatud nende ettekandmiseks Urve Tautsi. Ester Mägi, Els Arne, Jaan Koha, Ants Sõbra või Hillar Kareva soololaulude esiettekandjaks on väga paljudel puhkudel olnud taas Urve Tauts. Lisagem veel see repertuaar, mida on esitatud orelimuusikaõhtutel koos Hugo Lepnurme või Rolf Uusväljaga, lauldud arvukatele heliplaatidele jne., siis peab ikka ja jälle imetlema lauljatarit töövoimet ning suurt häälelist vastupidavust.

Ah-jaa! Tervelt 20 aastat on ta teinud ka laulopedagoogi vaevanõudvat tööd. Viimased lõpetajad tulevad kindlasti meelde esimeses järjekorras ning Pirjo Levandi tulek meie solistide perre on olnud kõige ilusam tulemus sellelt tööpõllult.

Päris uskumatu on aga tõsiasi, et Urve Tautsil on möödunud nelikümmend tööaastat "Estonia" teatris - koorilauljast tippsoolistiks! Kõige selle kõrval on ta jõunud saada ka vanaemaks, kuid sportlik rüht ning ergas elutunnetus käib temaga endistviisi kaasas. Ta võib südamest nutta või naerda nii elus kui laval, ilma keerutamiseta välja öelda kõige teravamata tõe, kuid väiklast viha ei pea kellegi peale. Ta põleb alati ereda leegiga ja seetõttu ei ole ka seekordne juubeliipiir Urve Tautsi eluteel veel mitte mingisugune lõplike kokkuvõtete tegemise aeg, vaid väikene vahepeatus enne uutele rännuradadele asumist. Palju õnne!

ARNE MIKK

Tallinna Konservatoorium oli oma lühikesele elueale vaatamata teinud meie noorte muusikute kasvatamisel tõhusat tööd, mis oli seda hinnatavam, et endiselt tegutses kitsastes oludes ja ainelistes raskustes. Professoreid oli senini konservatooriumis olnud kolm: Jaan Tamm ning Artur ja Theodor Lemba. Nüüd tehti pidulikul õpilaskontserdil "Estonia" kontserdisaalis teatavaks, et professoriteks on kinnitatud ka Raimond Bööcke (tšello), Artur Kapp (kompositsioon), Johannes Paulsen (viul), Peeter Ramul (klaver) ja August Topman (orel). Senised nooremõpetajad Sophie Heinrichs (klaver) ja Nikolai Sternberg (laul) ülendati vanemõpetajateks.

14. oktoobril pühitses oma 90. sünnipäeva viimane veel elus olev "Vanemuise" asutaja Johannes Madisson. Hällipäeval tervitas teda seltsi topektkvartett mitme lauluga, mis liigutas vanakest pisarateni.

24. oktoobril tähistati aga suurejooneliselt 13. augustil 60. aastaseks saanud Konstantin Tümpu sünnipäeva. Juubilar ise juhatas oma tähtpäevakontserdil muidugi Meestelaulu Seltsi koori, kuid tema austamisõhtut kaunistasid lauluga ka Estonia Muusika Osakonna (J. Aavik), Rahvaulikoolide Seltsi (T. Vettik), Koolinoorsoo Muusika Ühingu (A. Krull) ja Noorte Ühingu "Koit" (Roosmann) koor. Solistidena olid kaastegevad Olga Mikk-Krull ja Aleksander Arder. Auvõrastena olid kohale ilmunud Riigikogu esimees A. Rei, välisminister A. Birk, siseminister K. Einbund, välisriikide saadikud ja muidugi ametivennad-koorijuhid. Lauljate Liit otsustas juubilar nime jäädvustamiseks asutada konservatooriumi komposit-

siooniklassi juurde Tümpu-nimelise stipendiumi. Tänuks arvukate tervituste ja telegramide eest laulis Meestelaulu Seltsi koor juubilar juhatusel oma moto: "Eesti laul ja Eesti meel, truuks teil jääme eluteel!"

Tartu Üliõpilaskonna segakoor J. Aaviku juhatusel esines 9. okt. Helsingis ja 11. okt. Turus. Soome ajalehed avaldasid tunnustavaid arvustusi. Kordusid sellised väljendused nagu "esinemine oli pidulik kunstiliselt tasapinnal", "noored ja kõlavad hääled", "koor väärib tunnustust" jne. Helsingi kontserdil viibis ka Soome Vabariigi President.

Tartus esinenud Raatz-Brockmann osutus Leenart Neumani arvates suureks *bel canto* meistriks, kes oma hääle painduvaks, värvikaks ja helisevaks lihvinud. Hästi läksid tal Itaalia aariad. Oma suure hääleulatuse tõttu võis ta kokku panna kava, millega teised end ära oleks kõrvetanud.

Ka Petrogradi pianist A. Borovski alustas oma esinemisi Tartust. Pedaali kasutas ta mõõdukalt. Bach'i Prelüüd oli kui graniiti raiutud. Ka kantileen oli tal kena. Tallinna pianistlikud suurused Artur ja Theodor Lemba olid norivamad. Palade valik olnud halb, tõlgitsemisviis rohkem objektiivne kui subjektiivne, mistõttu klassikud sobisid paremini kui romantikud. Th. Lemba toonitas, et "kahjums puudub Borovskil lüüriline külg ja peenemate hingeliste liikumiste võim, mis Chopini Des-duur prelüüdis ilmsiks tuli. Samuti ei rahuldanud Skrjabini "Etude pathétique", mida hr. Borovski algusest lõpuni äärmiselt forseeritud jõuavaldusega üsna mõjuta maha lõhkus".

Tartu Konservatoorium korraldas 7. okt "Bürgermusses" kammermuusika õhtu. Esines kvartett koosseisus Samõko - Saat -

Udrik - Berkoviš. Haydni gmoll kvartett esitati tõusvas joones, bravuurselt ja meeoleolukalt kõlas Beethoveni kvartett.

Peeter Laja ja Benno Hansen korraldasid 11. okt. Tallinna Jaani kirikus prl. Salme Hermannit ja prof. August Topmani kaastegevusel vaimuliku kontserdi. P. Laja ilmutas tehnilist vilumust Bach'i, Pachelbeli, Regeri ja Saint-Saënsi teoste ettekandel, B. Hansen saavutas suurepärase mõju Beethoveni, Rossini jt. laulude esitamisel.

18. okt. esitasid Miina Hermannit Lauluseltsi ja Tartu Konservatooriumi sümfooniaorkester kohalikus Pauluse kirikus Beethoveni C-duur Missa. Kõigile kättesaadavale pileti hinnad meelitasid kokku mitmekihilise publiku - kallitest kasukatest kuni pearättide ja määritud saabasteni. Pika piletisaba tõttu tuli kontserdi algus edasi lükata. Kui aga lõpuks August Nieländer dirigendipulti asus, oli juba esimestest helidest selge, et koor kannab kindlalt oma suurt koormat, ainult ajuti oleks vaja olnud pehmemaid varjundeid. Väheste proovide tõttu ei suudetud aga kõike tasakaalustada ja nii jäi orkester vahel liiga varju. Solistidest sobis kõige vähem oratooriumi stiiliga tugeva trelomoga pr. Köpp, stiilsemalt laulsid prl. Mahhotina ning hr-d Vismann ja Viitol.

Nüüd Lätis elav endine Peterburi Maria teatri tenor Eugen Witting oli Eestis tuttav juba varasemast ajast, kui ta oli "Aidas" jätnud endast hea mälestuse. Tema seekordne ülesastumine "Estonia" lavastuses "Pajatsid" ebaõnnestus - hääli oli ära ja tempod polnud orkestriga kooskõlastatud. Esimest korda esines Silvio osas A. Arder, tõstes harilikult tähelepanuta mööduva dueti Neddaga ooperi

ühiks paremaks episoodiks. Mõlemad selle õhtu ooperid "Pajatsid" ja "Talupoja au" kannatasid mingi arguse ja kindlustuse all.

Witting esines ka "Aidas". Seekord oli ta hääles ja laulis vaimustusega. Kõrged helid särasid. Kiita said ka O. Mikk-Krull ja B. Hansen. Amneris käis Veem-Romanovale aga üle jõu.

20. oktoobril esietendus "Estonias" "Lendav Hollandlane". Nimiosas esines haigestunud K. Viitoli asemel A. Arder, kes kütkestas kuulajaid mitte ainult oma kauni tooniilmutamisega, vaid ka ilmerikka ettekandega ja tugeva dramatismi väljendamisega võimega, nagu kirjutab T. Lemba "Päevalehes". Vääriline partner talle oli Sentana esinenud Helmi Einer. Alfred Sällik ei suutnud Eriku osas täiesti mõjule pääseda - temal oli raskusi häälega. Hea oli Benno Hansen Daalandina. Kindlalt kõlasid tüdrukute ja meremeeste koorid, mis Verner Nerepi juhatusel olid hästi kätte õpetatud. Orkester Raimund Kulli juhatusel lahendas oma ülesanded rahuldavalt.

2. oktoobri sümfoonia-kontsert J. Aaviku juhatusel algas Berlioz'i avamänguga "Kuningas Lear", peanumbriks oli aga Bach-Busoni Klaverikontsert, kus soleeris meile juba tuttav A. Borovski, ilmutades palju osavust helivärvidel vahendamisel. Teises osas mängis pianist veel Liszti Es-duuri Klaverikontserdi, mille kunstnik ette kandis suure virtuositeediga hiilgavalt, kuid see-eest ilmutas vähem soojust lüürilistes stseenides. Sümfoonilistest tõi edest mõjusid kõige rohkem Liszti sümfooniline poeem "Prelüüdid" ja bakhanaal Wagneri "Tannhäuserist".

MATI MÄRTIN

Raha ja muusika

"La Scala" finantskriis
"Me oleme täielikus kriisisituatsioonis. Olukord pole kunagi olnud nii tõsine," ütles "La Scala" 48-aastane direktor Carlo Fontana *Reuteri* korrespondendile. Kevadisi koori ja orkestri streike põhjendas ta sellega, et riiklik dotatsioon kattis möödunud hooajal vaid 59% teatri kuludest (49 miljonit dollarit), võrreldes 63 protsendiga 1990. a., kui Fontana tuli direktoriks. Valitsus aga kavatses kahe järgmise aasta jooksul toetust veel 10% vähendada. Kui korrespondent märkis, et "La Scala" pole võlgades, samal ajal kui Londoni *Covent Garden* on 11 miljonit dollarit võlgu ja toetust saab ta vaid 35 miljonit dollarit aastas, vastas Fontana, et see võrdlus ei tähenda midagi, kuna

"La Scala" võib oma asjatundlikule publikule näidata ainult parimat (mullu vilistati korra välja isegi L. Pavarotti) ja pileti hindu - keskmiselt 77 dollarit - enam publikut eemale peletamata tõsta ei saa. Ka ei ole vana teatrihoones võimalik suurendada etenduste arvu.

Lahendust näeb Fontana spetsiaalse "La Scala" fondi loomises, milles osaleks nii riiklik kui erakapital. Tänavune "La Scala" 670 laulja, tantsija ja orkestrandi viimine Tokiosse külalistendustele on võimalik ainult erakapitali toel.

Reuter-ETA

Lõpetati lasteetendused

Inglise *Royal Opera House* lõpetas tänavu alates 1977. aastast toimunud päevased lasteetendused, kuhu pilet maksis 8

naelsterlingit (150 EEK). Teatri esindaja põhjendas seda asjaoluga, et neile etendustele ei leitud sponsorit, aga ilma selleta oleksid nad kahjumis.

Reuter-ETA

1,5 - 4,5 = 0

Põhja-Texas 450 000 elanikuga linnas Fort Worth (seega umbes Tallinna suurune) tegutseb sümfooniaorkester, mille aastakulud on 4,5 miljonit dollarit. Statsionaarsete sümfoonia-kontsertide piletit müügist saadakse 1,5 miljonit dollarit, föderaalset kunstide toetuse fondist 50 000 dollarit ja ometi tullaakse toime.

Umbes 1,5 miljonit dollarit laekub festivalidelt, suurtelt vabaõhuetendustelt, plaatide müügist, külalistendustelt.

Kümneid tuhandeid dollareid toob sisse iga-aastane sümfooniaball, veelgi enam polo võistlummäng orkestri toetamiseks.

Peale sümfoonilise muusika on repertuaaris ka vesternid, popmuusika ja muu taoline, mida mängitakse esijoones kallitel noortekontsertidel.

Orkestri juures tegutseb Sümfoonia Liiga, umbes 400 vabatahtlikku, kes tegelevad raha otsimisega. Mõned liiga liikmed on suurte firmade presidendid või direktorid.

Teatri peamäenedžer John Toohey ütles, et kõik sõltub sellest, kas inimesed tahavad, et neil oleks oma sümfooniaorkester. Kui tahavad, siis nad tulevad selle ülalpidamisega seotud probleemidega toime.

DPA-ETA

UUT EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU MUUSIKAFONDIS

Kirjandus

Avameelne Madonna; Sex; Kes on see tüdruk? - Tallinn, 1995. - 255 lk.; ill.
 Dudarenko, Krista. Neeme Järvi plaadistused ja publikatsioonid: diplomitöö. - Tallinn, 1994. - 81 l.
 Eesti rocki lapsepõlv. - [Tallinn, 1995.] - 36 lk.; ill. - (Lihtsalt nostalgia.)
 "Gaudeamus", üliõpilaste laulu- ja tantsupidu. XII üliõpilaste laulu- ja tantsupeo "Gaudeamus" teatmik. - Tartu, 1995. - 89 lk.; ill.
 Pärtlas, Margus. Eduard Tubina sümfooniad: teemastik ja vorm. - Tallinn, 1995. - 188 lk.; ill., noot.
 Takkin, Arnold. Kolm laulupidu: Eesti laulupeod aastail 1909-1912. - Tallinn, 1995. - 132 lk.; ill., portr.
 Tartu laulupeod läbi aegade. - Tartu, 1994. - 103 lk.; ill., portr.
 Tobias, Rudolf. In puncto musicorum. - Tartu, 1995. - 255 lk. (Eesti mõttelugu; 2.)
 Rudolf Tobias oma aja peeglis. - Tallinn, 1995. - 295 lk.; ill.

***

Daugherty, F. Mark, Simon, Susan H. Sacred choral music in print, 1992 suppl. - Philadelphia, 1992.
 Kimbrell, James. Barbara: an actress who sings, vol. 2. - Boston.
 Kiner, Larry F. Evans, Philip R. Al Jolson: a bio-discography. - Metuchen, 1992.
 Komponisten der Gegenwart, 7. Nachlieferung, Februar 1995. - München, 1995. - 230 S.
 Korhonen, Kimmo, Suomalainen orkesterimusiikki, 1, 2. - Helsinki, 1995.
 Lippus, Urve. Linear musical thinking: a theory of musical thinking and the runic song tradition of Baltic-Finnish peoples. - Helsinki, 1995. - 160 p.
 Munro, Wendy. Pocket guide to language of music. - Edinburgh, 1991.
 Rimskaja-Korsakova, Tatjana Vladimirovna, Detstvo i junost N. A. Rimskovo-Korsakova: iz semeinoi perepiski. - Sankt-Peterburg, 1995. - 278 s.
 Noodid
 Atterberg, Kurt. Ballade und Passacaglia über ein Thema im schwedischen Volkston: Für Orchester: Op. 38. - Partit. - Leipzig, 1937.
 Kuulberg, Mati. Keelpillikvartett nr. 2. - Partit. - 1. k., 1974. - Paljudus.
 Purre, Salme. Laule meeskoorile ja segakoorile. - Södertälje, 1978.

Heliülevõtted

Helikassetid

Borax (ansambel). - Tln., 1995.
 Hüpnosaurus (ansambel). Class X. 1992-1995. - Tln., 1995.
 In Boiler (ansambel). Patused mõtted, 1995.
 Maasik, Anne. Minekulalud. Tartu, 1995.
 MTJ (ansambel). Läksid kolm sõpra. 1995.
 Vestmann, Olev (laulja). Suvenir 20, 1995.

Heliplaadid

Capriccio stravagante: 17th century programmatic music / Perf. by: T. Grindenko, violin, A. Lubimov, harpsichord, Academy of Ancient Music. - M.: Melodija, 1986.
 English consort music of the XVII century / Perf. by: I. Boduslavsky, V. Rora, violas da braccio, M. Vainroit, A. Grindenko, violas da gamba. - M.: Melodija, 1983.
 French harpsichordists of the 17th century / Perf. by: A. Lubimov, harpsichord. - M.: Melodija, 1986.
 Soler, A. Six concertos for two organs or harpsichords / Perf. by: O. Yanchenko, organ, V. Kamyshov, organ, harpsichord. - M.: Melodija, 1988.
 Vivaldi, A. Four concertos for violin strings and harpsichord: Op. 8: "Le quattro stagioni" / Perf. by: L. Ferro, F. Gulli, G. Mozzato, violins, B. Mazzacurati, cello, "Virtuosi di Roma", cond. by R. Fasano. - M.: Melodija, 1984.

Kompaktplaadid

The best of Danish golden age music. - Copenhagen: Dacapo. 1994.
 Kander, John. Cabaret: Original Broadway cast / Perf. by: J. Haworth, J. Gilford, B. Convy, L. L. Lenya, J. Grey, vocal, Orchestra. - New York.
 Kena keik: Laule Saaremaast / Esit.: H. Kõo, I. Linna, H. Lääts, T. Linna, A. Kammiste, laul, ans. - Tln., 1995.
 Kronos Quartet (ansambel). White man sleeps, 1987.
 Ljubimov, Aleksei (klaver). Pourquoi je suis si sentimental: Postavant-garde piano music from the ex-Soviet Union, 1995.
 Sumera, Lepo. Musica tenera; Concerto for piano and orchestra; Symphony No. 4: "Serena borealis" / Perf. by: K. Randalu, piano (2), Malmö Symphony Orchestra, cond. P. Järvi, 1994.
 A Swedish tribute to Duke / Perf. by Swedisch Jazz Group, lead L. Åberg. - Stockholm, 1995.
 There's something rocking in the state of Denmark '95.

Ebamusikaalne peet

Mitmete maade teadlased on uurinud muusika mõju taimedele. Selgub, et kõige rohkem eelistavad nad klassikalist muusikat. See soodustab enamiku taimede juurtekava kasvu ja tõstab klorofüllis sisaldust. Saialille õied kasvavad klassikalise muusika mõjul suuremaks. Närtsinud roosid võivad Bachi ja Beethoveni muusika mõjul uuesti elavneda. Igasugune tümpsumuusika mõjub aga taimedele negatiivselt. Pideva tümpsu keskkonda paigutatud pegoonial närbusid kõigepealt lehed ja nelja nädala pärast hukkus ta täielikult.

Eri taimedel on isegi oma eelistused. Porgand, naeris ja kartul armastavad Verdi ja Wagneri muusikat, kapsas, hernes ja salat Mozarti ja Rossini oma. Ainult peet ei reageeri millelegi. Ta on täiesti ebamusikaalne.

GUINNESSI REKORD

Ilmselt on vanim iidsetest aegadest meieni jõudnud laul šadif, mida mäletamata aegadest lauldakse Niiluse kallastel. Laul aitab talupoegi raske töö - põldude niisutamiseks vee kandmise - juures.

EESTI KONTSERTE

KONTSERDID
NOVEMBRIS

- XI kell 19.00 Niguliste - Varajase muusika ansambel LINNAMUUSIKUD, kunstiline juht **Taivo Niitvägi**.
- XI kell 19.00 Estonia Kontserdisaal - Johannes Brahmsi sümfooniad. ERSO. Dirigent **Arvo Volmer**, saksofon **John Edward Kelly** (USA). Pehr-Hendrik Nordgren, Brahms, Sibelius.
- XI kell 16.00 Toomkirik, 5. XI kell 18.00 Tartu Ülikooli aula - Hingedepäeva kontsert. Juan Gilles "Reekviem". HORTUS MUSICUS, dirigent **Andres Mustonen**.
- XI kell 19.00 Mustpeade Maja Olavi saal - **Pille Lill** (sopran), **Signe Kull** (flööt), **Andres Paas** (klaver). XX sajandi Prantsuse ja Itaalia kammermuusika.
- XI kell 18.00 Kiviõli Kunstide Kool, 12. XI kell 16.00 Rakvere Kauri Kool, 22. XI kell 18.00 Võru Muusikakool, 23. XI kell 18.00 Rápina Muusikakool, 24. XI kell 18.00 Põlva Muusikakool - **Ralf Taal** (klaver). Beethoven, Schubert.
- XI kell 19.00 Pärnu Raekoda, 16. XI kell 18.00 Kuressaare Muusikakool, 17. XI kell 18.00 Orissaare Muusikakool - **Lauri Väinmaa** (klaver). Beethoven.
- XI kell 19.00 Estonia Kontserdisaal - ERSO. Dirigent **Vello Pähn**. Klaver **Volker Banfield** (Saksamaa). R. Strauss.
- XI kell 19.00 Tallinna Raekoda, 11. XI kell 18.00 Tartu Ülikooli aula - BALTIC TRIO. Flööt **Algirdas Vizgirda** (Leedu), klavessiin, klaver **Aina Kalnciema** (Läti), tsello **Teet Järvi** (Eesti). Esitamisele tuleb kava, mis kaks nädalat hiljem kõlab Pariisis UNESCO 50. aastapäevale pühendatud kontserdil. Lisaks Rameau ja Haydni muusikale kõlavad esmaettekandes Straume ja Vähi teosed.
- XI kell 19.00 Estonia Kontserdisaal - TALLINNA FILHARMOONIKUD. Dirigent **Andres Mustonen**.
- XI kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal, 15. XI kell 19.00 Tartu Ülikooli aula - kontsert Paul Hindemithi 100. juubeli tähistamiseks.
- XI kell 19.00 Koeru Kultuurimaja, 21. XI kell 18.00 Viljandi "Ugala" väike saal - **Margarita Voites** (sopran). Haydn, Mozart, Händel, Bach, Schubert, Caccini, Giordani, Gounod, Bellini.
- XI kell 19.00 Estonia Kontserdisaal - Maailma muusikalised pealinnad - Pariis. ERSO. Dirigent **Daniel Schweizer** (Šveits), **Ralf Taal** (klaver). Ravel, Mozart, Debussy.
- XI kell 15.00 Narva linnus, kell 19.00 Jõhvi Teatrimaja - **Heiki Mätlik** (kitarr), TALLINNA KEELPILLIKVARTETT.
- 23.-28. XI RAHVUSVAHELINE UUE MUUSIKA FESTIVAL NYJD '95.
- XI kell 19.00 Estonia Kontserdisaal - avakontsert. ERSO. Dirigent **Aleksandr Titov** (Venemaa), klaver **Roger Woodward** (Austraalia). Pärt, Lutoslawski, Xenakis.
- XI kell 19.00 Raekoda - RAEJAZZ. **Tiit Paulus**, **Sirje Medell**. "Eino ja Leino".
- XI kell 19.00 Estonia Kontserdisaal - ERSO. Dirigent **Nikolai Aleksejev** (Venemaa), flööt **Matti Helin** (Soome). Mägi, Reinecke, Šostakovitš.
- XI kell 17.00 Purtse linnus, 1. XII kell 19.00 Tallinna Raekoda - **Andres Mustoneni SUUR MUUSIKAAKADEEMIA**. Beethoven.

ORELIJUTTU JOSTEIN AARVIKUGA

Millal jõudis orellipill Norrasse ja kas oreliasjandus on olnud algusest peale norralaste päralt?

Ei ole. Nii pillid kui mängijad toodi "mandrilt" suurelt jaolt 15.-16. sajandil üle Bergeni ja Trondheimi Saksast ja saksa kultuurisfääri kuuluvaks see muusika sajanditeks jäigi. Nagu teilgi. Kuigi ristiusk hakkas levima juba Olav Trygvessoni (995-1000) ja kinnistus Olav Haraldssoni (1016-1028) ajal, tehti ja tehakse rahvamuusikat aiva edasi - kirikumuusikaga vaid kohanduti ja sel pole tõelist, rahva olemusele mõjuavaldavat toimet õieti tänaseni. Rahvamuusikal on olnud norralase jaoks läbi aegade väga oluline koht, kuigi kirikumuusikat on vastavalt poolt edendatud üpris püüdlikult. Norra oma organistid tõusid esile põhiliselt alles 19. sajandil. Nagu Eestiski möödunud aastasaja lõpul, nii tekkis meilgi positiivide-koduorellite traditsioon umbes samal ajal, võib-olla vaid pisut varem.

Pärisoreleid - küll väikseid - hakkasime maakirikutesse ise ehitama juba 18. sajandil. Suured instrumendid aga telliti ikka Saksamaalt. Olgu need suured või väikesed, funktsionaalselt teenisid oreleid eranditult üksnes liturgiast, kontserditraditsioonist saab kõnelda alles käesoleva sajandi algusest peale, sedagi mitte ülemäära uhkustades. Norra rahvusliku orelliehituse õitseng oli 1900.-1920. aastatel. Nimetagem meistreid Otsen og Jörgenseni ja August Nielsen, kes aga olid loomulikult mõjutatud võimsatest saksa firmadest "Walcker" ja "Ladegast".

Taas nagu meilgi. Vaatamata Norra pikale personaalunioonile (1814-1905) Rootsiga, kas orellikunst oli ju kõrgel järjel. Miks siiski saksa hegemoonia? Isegi Lääne-Eestisse jätsid rootslased ilusaid jälgi.

Eks sidemed Taaniga olnud meil varasemad ja see kujunes nagu transiitmaaks saksa kultuurile, nõnda üldisemaski plaanis.

Näiteks "Walcker" ehitas Oslo Toomkirikusse ilusa suure oreli, mis aga Schweitzeri algatatud nn. elsassi orellireformi tulemusena välja visati; Trondheimi kuulsas katedraalis on üks niisugune siiski alles, aga sellest miskipärast ei räägita! Praegu tegutseb nimekaima orellimeistrina Norras taanlane Ryde og Berg, kes praegu ehitabki kaht uut instrumenti Oslo Toomkirikusse. Huvitav, et pärast 1920. aastate uusbarokivaimustust pöörduti nüüd tagasi rahvusromantilisema suuna poole - nimelt poole, mitte päris, kuid dispositsioon on eelnevaga võrreldes palju romantilisem: prantsuse intonatsiooniga keelregistrid, palju 8' registreid.

Nii või teisiti oleme orellikultuuri osas ikkagi noorepoolne maa, norralase hing avaldub märksa enam folkloorisel pinnal.

Norra organistidel, omamoodi

J. Aarviku loomingu hulgas ei ole ainult orelliinterpretatsioonid erakul siis muidugi mitte? Keda neist nimetaksid?

Veel enne Teist maailmasõdagi andis tugevalt tooni saksa kultuur. Pärast mõnda aega ka, kuid nüüdseks on lisandunud prantsuse ja inglise mõjud. Eks juba Grieg õppis ju Leipzigi, kus, muide, sakslased vaatasid mõneti viltu tema matsimuusika harrastamisele. Üldse aga etendas Leipzigi konservatoorium tähtsat rolli norra professionaalse muusika loos, 20. sajandi algupoolel ka Kopenhaagen - siis, kui seal õpetas eelnimetatud orellilikumise vaimus Finn Videröe.

Esimesi toekamaid norralasest orellimehi oli Ludvig Mattias Lindemann (1812-1887), ta korjas vaimulikke rahvaviise, kirjutas-harmoniseeris korale, oli hea improvisaator. Igatahes sai ta nii tuntuks, et paluti koguni Albert Halli oreli sisseõnnistamisele mängima. Esimeseks professionaalseks orelliheliloojaks tuleb pidada Ailid Sandvoldi (1895-1987). Karl Straube õpilasena ja Regerist mõjutatuna (samavõrd harmooniliselt koormatud, tiheda faktuuriga) on ta rahvusliku koolkonna pioneer, kirjutanud sonaate, passakaljasid, introduktsioone. Oslo Toomkiriku organistina oli ta (suhteliselt) mainekas, kuid õppetool Oslo Muusikaakadeemiasse anti talle ikkagi alles 1970. aastatel (!).

Jah, Norra oli Taani ja Rootsiga võrreldes pikka aega tohutult maha jäänud - möödunud aastasaja esimese poole viiulikuulsusest Ole Bullist räägitakse küll palju, kuid tema taotlused rahvusliku muusika edendamisel tegelikult ei ole täitunud, ta oli oma ideedes ka kaunis kaootiline.

Ent kes on praegu renomeeritumad orellimehed Norras?

Jon Laukvik - professor Stuttgartis, kes juba aastakümneid kodumaalt ära, ta on tõesti kõige tuntum norralasest organist Euroopas. Kodus tegutsevatest - Oslo Muusikaakadeemia rektor Björn

Boysen, Kåre Nordstoga (Oslo Toomkirik), leidub teisiigi häid mängijaid, kes aga pole veel suured nimed. Norras ei saagi organistid naljalt suurteks nimedeks!

Ja Sa ise?

Sündisin 1967. a. Bergenis, poisija noorukieas elasin väikeses külas 30 km Bergenist. Klaveri juurde astusin esmakordselt alles 14-aastaselt, raske oli veel ka seepärast, et ega maalt polnud lihtne linnas tundides käia, pealegi alustasin samas oreliga. Aga mul oli tugev, Straube ja Vierne'i kooliga õpetaja. Norrale tüüpilisena kviteeriti seda meest aga koorijuhi, mitte organistina!

1986-1988 õppisin Oslo Muusikaakadeemias John Lammetumi juures, kuid ei jäänud rahule. Järgnes aasta Frankfurtis (prof. Edgar Krapp), seejärel 1989-1992 Pariisis Niedemeyeri konservatooriumis kuulsal Daniel Rothi oreliklassis. Kuigi Ines Mairde õppis teises konservatooriumis (Pariisis on neid kümneid), oli Roth temagi õpetajaks ja nõnda me kokku saime ja - jäime. Kahjuks suurte pausidega, sest kõigepealt tuli mul Pariisi-stuudium lõpetada (aasta pärast Inest), seejärel - leivale mõelda - tudeerida veel Bergenis konservatooriumis kirikumuusikat ning tänava jaanipäevast viis lepinguline kantoritöö mind pärast aastast vabakutselise põlve ja ilusat "Katedraali kaja" tsükli järele Bergenisse.* Kontserte minult ei oota seal aga keegi. Nii ongi mu senise loomingulise biograafia helgeimaks leheküljeks möödunud hooaeg Nigulistest, kahasse Inesega. Aga me oleme veel noored!

Eesti muusikaga puutusid kokku juba 1993. a. suvel Inest telesaates "Peeter Südale orellit otsimas" assisteerides, tegid toona väikese ringi Eestimaalegi peale.

Tänu Inesele tunnen kõige paremini Tobiast ja Süda ning nende põhjal leian, et juba eesti orellimuusika aoeag on norra omast selgelt kontsertlikum - meil kuulub see enam liturgia juurde. Tobiase ja Süda tööde hulgas polegi vähetähtsat, millest loobuda. Kvantiteet on Norras küll suurem, kvaliteet Eestis aga kõrgem. Tobias ja Süda on originaalsed, karakterised, meie omad traditsioonilisemad, ümaramad. Griegi vaimu pole orellimuusikasse päriselt jõudnud või kui, siis alles hakkab jõudma. Meie suurte süü selles seisnebki, et nad oma paremaid ideid pole viinud seni orellisse.

Ei tingi vekslit, aga häid soove Sulle ja ootusi taaskohtumiseks koos Inesega eesti orellivennaskonnalt. Aitäh kõigepealt juba tehtu eest!

IVALO RANDALU

* Lähemalt "Katedraali Kajast" vt. ajakirja "Teater. Muusika. Kino" tänavusest augusti-septembrinumbrist.

Kauge ja lähedane ORFF

(Algus ML nr. 9)

Teoreetilisele osale järgnesid ümarlaud, loeng-kontserdid ja *workshopid*, mille hulgast osavõtjad võisid teha vaba valiku.

Seal nähtu mõistmiseks aga mõni sõna meeldetuletuseks Orffi-süsteemi arengust:

Nii nagu enamuses meil siiani, koosnes muusikaõpetus ka Saksamaal 1920-ndatel aastatel põhiliselt küllalt rangelt reglementeeritud distsipliinidest, mida tavaliselt õpetati lahus, rääkimata teiste kunstide baaselementide kaasamisest.

C. Orff aga võttis muusikalise kasvatusel aluseks teesi, et looduskultuuride juures polnud loomine ja esitus, muusika ja teatrielemendid lahus, vaid põimused kreatiivselt. Ta leidis, et tuleb uuesti avastada ja luua uuesid, kuidas laps (õpilane) saaks olla nii õppija kui ka ise looja, kes ei ole oma alast rangete reeglitega lahutatud.

Sealt ka huvi folkloori vastu (muusika ja kunsti juured) ning paljude erinevate rütmiharjutuste kasutuselevõtt improvisatsioonis. Lihtsustatult võiks öelda, et nn. Orff-süsteem pole midagi lõplikku, mida saaks täpselt "ära õppida"; pigem on see põhimõteline avatuse hoiak muusikaõpetuse protsessis.

Igal õpetajal on võimalik omal maal ja omas kultuuris välja arendada omanäoline õppeprogramm. Sest kõigis meis elavad oma kultuuri ja traditsiooni juured; tähtis on oma (meie) geneetilisest varjatud mälest üles leida oma rütmid, muusikaline tunnetus, mille rakendamisel iga õpilane (osavõtja) saab kogeda loomise ja muusikaselamise rõõmu. Aga muusika baastehnikate omandamisest siiski ka ei pääse.

Lihtsalt AVATUSEL ja LOOVUSEL on algusest peale kogu õppe- ja osavõtu protsessis väga tähtis koht.

Nüüd siis konkreetselt nähtust-kuuldust. Brasiillase Dudu Tucci *workshop* oli ühe-mehe 90-minutilise *happening*, kus ta demonstreeris tohutut meisterlikkust paljudel Brasiiliast ja mujalt Ladina-Ameerikast pärit pillidel. Congade, berimbaode, samba instrumentide, flöödi ja hääle kõla vaheldus anekdootide ja faktidega Brasiilia muusikast ja kultuurist.

Järgnes Azuka Tubura "Mäng ja tants traditsiooni ja kultuuri kadumise vahel". Austrias elava Nigeeriast pärit andeka pedagoogi juhatusel tantsisime 1,5 tundi, kellukesed jalgade ümber, üritades ületada sissesüstitud euroopalikku sümmeetriat, mis enamusel ka õnnestus. Heli, mis kaasnes õpetajapoolsel tantsu ettenäitamisele, meenutas tõeliste jazzkuulsuste mõnusat mõminat muusikasse sisse minnes.

Esimest sümposiumipäeva kroonis 1993. a. Orff-Instituudi lõpetanute n.-õ. diplomietendus "How auch ever" (sõnademäng, mida võiks ehk tõlkida nii: "Ei, jah, iial."). Muusika ja tants, vana ja

uus, erinevad väärtused kohtusid üksteisega. Tantsijad laulsid, lauljad tantsisid, muusika ja tants said laval üheks.

Iseloomulik nn. Orff-süsteemile pedagoogikas oli ka Manuela Widmeri *workshop* teisel päeval "Elementaarne muusikateater", kus esinesid õpilased ja üliõpilased koos. Muinasjutulises unemängus polnudki niivõrd tähtis või huvitav *story*, kuivõrd muusika ja teatri elementide loominguline mänguline põimumine, kus improvisatsioonil oli oluline osa.

Üheks põnevaimaks kogemuseks kogu sümposiumil oli kohtumine Doug Goodkini ja tema osavõtul tehtud etendusega "Xephyr". Seal avastasime uue mõiste "keha-muusika" ("body-music"). Seda on üks algataja Keith Terry kasutanud kirjeldamaks "muusikat/tantsu, mis luuakse keha häälega plaksutamise, nipsutamise, steppimise ja vokaalsete helide abil". Keha kasutamine löökpillina on saanud *Orff-Schulwerki* (öelgem eestipäraselt: Orff-süsteemi) üheks lahutamatuks osaks. Traditsiooniliselt "mängitakse" orff'is nelja "löökpilli": sõrmenipsud, käteplaksud, põlveplaksud ja jalgade matsud (klõbin). Kuid sama tähtsad on ka keha liikumine, erinevad tantsulised elemendid. Võiks öelda, et siin saab osaleja tantsida oma tantsu oma (keha) muusika järgi.

Elementarsetid õpiharjutusi on palju. Samal ajal pole need midagi lõplikku ega muutumatut, sest ka Orff ise on ammutanud palju küll Bali *kecak*-muusikutelt, India *kathak'*ist, modern-tantsust, jazzist, komöödiakunstist jms.

See oli Orff-süsteemis töötava San Franciscost pärit õpetaja tõeline *show*, kus improviseeriti kõne, laulu, liikumise, keha, Orff-instrumentidega.

Seda esinejate ja *workshop*'ide rida võiks veel pikalt jätkata, aga kuna ennast füüsiliselt mitmesse ruumi korraga ei õnnestunud asetada, nimetan ehk veel mõned toimunud huvitavamad ettevõtmised:

Marimba*, kalli ja imelise pilli esitlemine 3 austraalia õpetaja poolt. 1986. a. alustati saarel puumarimbade ehitamist

Andy Rigby - harfimängija ja pillivalmistaja (on ise teinud üle 100 harfi ja plaadistanud paljudel CD-del) — eestvedamisel.

Rene Boyer-White - šarmantne mulatitar, kelle fookuses oli rütmijõud kui võtmeelement afro-ameerika muusikasse. Osavõtjad tegid kaasa laulumänge, räppe, spirituaale läbi mustade tõelisel impulsiivse tunnetuse.

Vastandiks sellele oli kanadalanna **Cynthia Campbelle** elegantne *arbeau*-tantsukursus, millega tegeldes tundus nädal liiga lühikese ajana. Sellest hoolimata jõuti läbi tantsida 7-8 brahmi ja tajuda ajastu hingust.

Tuleks mainida ka pisikest ja imelist jaapanlannat - löökpillide kuningannat **Mari Hondat**, kes elab ja töötab juba 20 aastat Austrias. Valdamata inglise keelt teeb ta suurepäraselt tööd oma võluvate kuki-muki, triki-traki silpidega. Ta on ise pidevalt tantuks anduv marimbamängija ja tema nädalase töö viljad üliõpilastega olid suurepärased. Rahvusvahelisel õhtul esitasid üliõpilased kontserdi 8-le marimbale (!) ja 2 teost löökpillirepertuaarist.

Lisaks *workshop*'idele, videodele, ümarlaudadele toimus veel *Suudio 49* presentatsioon. See ettevõtte on praegu põhiline Orff-instrumentide tootja maailmas. Juubeliaastaks olid ilmunud videod ja CD C. Orffi tähtsamate teostega, millest rääkis *Stuudio 49* pressiesindaja.

Sümposiumi lõpetas liikumispidu, lustitses "Orffi-kooli" ühing külalistega kogu maailmast. Frohenburgi lossi park muutus kuliksiks muusikale, tantsule, üllatustele ja spontaansetele vahejuhtumitele.

Kanti hoolt ka kehalise heaolu eest multikultuurses mõttes. Valmis olid seatud erinevate maade toidulaud.

Frohenburgi lossi ees öises pimeduses tõrvikute vilkudes jätsin hüvasti suure muusikasündmusega möödunud suvel.

ÜLLE HEINSALU

* Marimbast on lähemalt kirjutatud 1993. aasta "Muusikalehes" nr. 6/7, lk. 12.

Tellige "Muusikalehte" 1996. aastaks: kvartalis 18.95, poolaastaks 32.95, aastaks 59.95. Tellides aastaks võidate ligi kolmandiku hinnast.

Muusikaleht

Peatoimetaja: Mart Vainu. Korrespondent Aaro Pertmann. Väljaandja AS "BALBI"
Tallinn 34 (EE0034) pk 996. Teisipäeval ja neljapäeval 9.00—11.00 tel. 52 51 24.
Honorari saab kätte Tallinn, Narva mnt. 5 II k., tuba 2 (tel. 43 77 33 või 43 77 51).

RAHVUSKONNALINE KULTUURITÖÖ
AP

640